

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Történelmi következtetések.

I.

Az én aggodó hazafi lelkem, melyen mióta eszmélni tudok, a reménytelenség, nemzetünk jövője, fennmaradása felett sötét kétségbeesés ül, az erdélyi református egyházkerület főgondnoka és az ev. ref. egyetemes konvent világi elnöke, br. Bánffy Dezső kolozsvári beszédében, nemzeti közéletünknek egy nem véletlen tünetét, a nemzeti közszellemnek egy öntudatos, de a történelem logikája által kényszerített megnyilatkozását látja. Ugyanazért, bár e tünet az egyházi élet mezején merült fel, az abból a történelmi események párhuzamán elébünk álló következtetéseket én egyetemes nemzeti szempontból is taglalandóknak látom, tehát taglalni megkísérlem.

A tudományos kutatások újabban természeti törvényszerűséget fedeznek fel az erkölcsi világban. És tagadhatatlan, hogy sok azonos jelenséget figyelhetünk meg. A milyen tünetek előzik meg p. o. a tisztító vihar kitörését tikkasztó hosszas hévség után, ugyanazokat tárja elénk az erkölcsi világ forrongása. Mintegy viaskodva az életet felüdítő nagy nyári eső a sorvasztó hőséggel, sokszor napokon át készül, meg megindulva az ég aljáról, míg megnyilatkozhatnak az ég csatornái. Néha meg egy kis futó eső után visszavonulnak nagy nehéz fellegek. nyomukban keserű csalódásunkkal, míg hetek múlva újra felvonulva, diadalmas táboruk erőt vesz a szárazító hőségen. E döntő ütközetnek a felvonulása valami nagymérvű színjáték. A mint nyugot felől mélyen az ég aljáról fellövel egy cikázó villám. Felleg még alig látszik; dörgés sehol. De a villámlások mindig sürűbb egymásutánban szakadoznak ki a fellegek méhéből; megindul nagy messziről a tompa dübörgés; szállnak feljebb a megterhesült fellegek; üvöltő szél szárnyain repülnek és néhány perc alatt harsogva

öntik a zuhogó záport. Aztán, hogy az ütközet általános legyen, az elrejtve rendelkező vezér indítja a jobb szárnyat dél, a balt észak felé; ezek száguldó rohanásban vágatván, néhány perc alatt összetalálkoznak keleten, a hol egyesülve mennek eléje a derék hadnak, melylyel egyberoppanva közepén, az égnek mind a négy tájáról cikázó villámok, csattogó menydörgésektől kísérve felfurják magokat az ég magasáig, onnan öntve a föld minden zugára megtermékenyítő záport.

A mint az 1861-ben fellobogott lelkesedés lángja alkotmányunk visszaállítása után, magyar módra csakhamar lelohadt, a nyomában mindig feltámadt politikai és vallási reakció nyomása alatt magyar nemzeti közéletünk minden része mélységesen aláhanyatlott. A nemzetek életében megszűnés nélkül váltakozó korszakok rendjén ismét előkerült és hovatovább mindig inkább egyetlen céllá vált az önérdek, a saját anyagi haszon, az egyén boldogulni akarása minden áron, a köznek a romlásával is. Nincs többé eszmény, mely magasztos célokért lelkesítsen; nincs semmi szent, mely a társadalmi erkölcsöt nemesítse; nincs hit, mely a föld rögeiből isteni erővel egy tisztább vidék felé emeljen. Innen a politikában vad küzdelem, visszataszító dulakodás, személyes dicsvágyból, rangért, pénzért, legtávolabbról sem a haza javáért; a dulakodás mindig több-több szennyes, undorító taktékokat hoz fel. A társadalmi életben visszavonás, gyűlölködés, vérfagyasztó bűnök. Az egyházban semmi élet, itt ott éppen hitetlenség, esztelen döngtetése az egyetlen fundamentomnak; a protestáns egyházak szegények földiekben, de szegények lelkiekben is. Napjainkba már türhetlenné vált a sivárság, a mivé kiégett közéletünk egész mezeje. De vannak jelek, melyek mintha tisztító vihart előznének meg . . .

Egy évtizedre és még pár évre lehet ten-

nünk a mozgalmat hazai két protestáns egyházunkban, a mely megindult a hitélet felébresztésére, vallásos tevékenység megteremtésére.

Néhány év óta mind sűrűbben hangzanak vészkiáltások a profán irodalom mezején, valamint társadalmi uton is az erkölcsök szörnyű elfajulásáról és óhaj a javulás iránt: sőt olvashatni itt-ott mély vallásos hangú költeményeket lapokban, folyóiratokban, az egyházi irodalmon kívül is. Lehet, hogy ezek mind villámok a távoli égjáról, a még nem látható jótékony fellegekből. Azok a hangok, nagy keserű feljajdulások, melyek megromlott nemzetünknek, csaknem koldussá tett magyar népünknek végpusztulását siratják, távol morajló mennydörgéshez hasonlóak. Ha emlékezünk arra a vakmerőségig bátor és eddig soha nem hallott, nem látott hazafias beszédekre, melyek az új ülészak megnyitására a nemzet sérelmeit, fájdalmait elpanaszolták, jogait követelték; ha gondolunk a mind sűrűbben és mind élesebben felhangzó követelésekre protestáns egyházaink megmentése érdekében; ha végül halljuk a hosszú, kínos várakozás, meddő panaszok után a br. Bánffy Dezső nyugodt, méltóságteljes, de határozott, az igazság erejével ható kijelentéseit, mikhez hasonlóan a pápens küzdelmek és Tisza Kálmán ideje óta a református egyházban nem hallottunk: van okunk remélni, hogy nemzeti közéletünk az egész vonalon az ébredés útján van; hogy közeleg a tisztító égiháboru, a villámfények a négy ég táj

felől, az előre futó hirnökök. Minthogy pedig hazánkban a protestánsizmus, a nemzeti léttel, függetlenséggel, alkotmányossal, a nemzeti haladással, művelődéssel, mihelyt a protestánsizmus szellemét a magyar nemzet felismerte, a lelkekben azonnal a legszorosabban összeforrt, úgy, hogy legalább azon korokban, a mikor a nemzet lelke az egyéni érdekhajhászat békőiből szabadulni képes volt, a nemzet e kettőt azonos fogalomnak érezte: várhatjuk, hogy ha a sejtelem valóra válik, azaz a nemzeti közszellem felébredésével protestáns egyházainkra is kedvezőbb alakulatok következnek be; ez természetes ismétlődése lesz történelmi eseményeknek.

A nemzetek történelme, mindenekfelett a magyar nemzet történelme a hosszas bujdosás útján mindenütt kidomborítva állítja eléink azon sajnálatos tünetet, hogy mint az egyes ember, úgy azoknak tömege a nemzet is, életének tulnyomó nagy részében önző, földi, hatalmi célok után futkos, csak saját érdeket ismer és ennek előmozdításában, hajszolásában elmegy a legsivárabb, félelmesebb istentelenségig, addig a határig, hol már a pusztulás következik önmagára is. E ponton azonban — és ez az isteni gondviselés beavatkozása! — az elébe tárult romlás, inség látása megállítja a nemzet nagy tömegét örült féktelenkedésében, egy megrázó esemény pedig, mit előhoz az örökké munkáló Gondviselés, mint az ég boltján végig cikázó villámfény bevilágítja előtte az utat, melyet

TÁRCA.

Debrecen város és a debreceni egyház egymáshoz való viszonya.

— Adatok a városi közlevéltárból. 1742—1754. —

A Debreceni Protestáns Lap *Referens* jegyű használó t. munkatársa a kollégiumi tanárok természetbeli lakásairól írott cikkeiben többször hivatkozott ugyanezen fontos tárggyal foglalkozó igénytelen közléseimre. Örömmre szolgál, ha összegyűjtött adataim e vitás kérdés elbírálásánál és eldöntésénél segítségére lehetnek az illetékes köröknek. Miután pedig *Referens* nem ért velem egyet a város és egyház azonosságának lényegét illetően, erre nézve a városi közlevéltárból a nt. szerkesztő ur szives engedelmével néhány jellemző adatot bántorkodom ezuttal felhozni, éppen azokból az évekből, a mikor, bármiként magyaráztassék is, a város és egyház valósággal egy test, egy lélek, egy fő alatt élő szervezet volt s a mely évekre érttettem én csupán (nem pedig későbbiekre) az egyazonosságot. Adataim imé itt következnek:

Determináltatik, hogy Tiszteletes Szilágyi Sámuel Uramnak Professorságra hivatal adattassék, N. Szilágyi Mihály és Villás Pál uramék által, az ő kegyelme sal-

lariuma pedig nem a cassabul, hanem a sz. ecclesia pénzeeskéjéből fizettessék további dispositioig.

A Collegiumban még egy Auditorium építtessék. (Protoc. relationom. 1742. 22—23. II. Die 5. Aprilis in Senatu et Cummunitate.)

* * *

N. Szöke János Uram offeral a N. Collegium számára Isten dicsőségéhez való buzgóságából száz tallérokat, úgy hogy annak interese a physicához kívántató instrumentomoknak megszerzésére fordíttassék. A capitalis pedig meg maradgyon rh. f. 150. Azon végre N. Kis Gáspár Uram ad. f. 100. T. Domokos Márton Uram f. 100. Ezen szent végre, amint Senator N. Szöke János Uram referállya T. Hodosi János Uram is conferált f. 100. (Protoc. Rel. 1742. 43. I. Die 6. Augusti.)

* * *

Professor Tiszteletes Maróthi György Uramnak, hogy az új Auditoriumban 12-a currentis solennis peroratiót tett és a tanuló ifjuság épületeire külömb-különféle hasznos munkákat készített, a N. Város sz. jmrei szölejében termett s város gazda Uramék kezek alatt lévő borból két circiter öt-öt csebres hordó bor résolváltatik honorariumba. (Protoc. Rel. 92. I. 1743. Die 17-a Martii in Senatu et Cummunitate.)

mint nemzetnek követnie kell, ha élni akar... mint a legridegebb szivben is megmegvillan néha valami égi érzelem.

Közvetlen a mohácsi vész előtti időkből Burgió pápai, Massaro velencei követ jelentéseiben a magyar nemzetet a világ legelvetemültebb, leggonoszabb fajzatának mondják, kik közt a legféltelenebb önzés, haszonlesés dühöng, rabolnak, gyilkolnak vagyonuk szaporítása céljából, hazájuk javával smmit nem gondolnak, nemcsak, de azt is közprédának tekintik és mint vadállatok az elébök dobott zsákmányt, úgy marcangolják szétszakgatott hazájokat. Hát ha emlékezünk a nagy Hunyadi János dolgaira, idejére, a korabeli hazafi erkölcsök elvadulására, Mátyás fékező vaskezének tényeire; az utána bekövetkezett szétzüllésre, fejtelenségre; a mohácsi nagy romlást előidéző viszálykodásra: szomorúan igazolják lelkünkben ama jelentéseket és a fentebb felállított történelem-bölcsészeti tételt. Az akkor és majd később történelmünk folyamán bekövetkezett események viszont igazolják a tétel második részét.

A nemzetet megállítani hivatott megrendítő esemény a nemzeti gonoszság tetőfokán eljött a mohácsi romlásban s még inkább annak soha jóvá nem hozhatott következményében: az ország feldarabolásában, azzal egy időben jött a követendő utat megvilágító égi fény: a vallástisztításban. Mendhatjuk is, hogy a nemzet nagy tömege a megállj szóra meg is állt, mert attól

fogva mindig többeknek okoz gondot a haza sorsa és fokozódó aggodalommal beszélnek azt az országgyűléseken. Az utat jelölő fény intését pedig éppen nagy hamarsággal megérti és möhön követi e nemzet, jelezve tetteivel, hogy a reformációnak politikai nagy jelentőségét, a nemzet életére, fennmaradására, átalakítására elhatarozó befolyását, az átalakulással a nemzeti életben, ez életet biztosító alkotmányban teljesen új szellemi irány követésének a szükségét felismerte. Ez az új szellemi irány a demokratizmus, a mely a nemzet minden rétegét befogadó, tehát az egyetlen lehető tökéletes alkotmányt megteremteni egyedül képes. E hatásával a reformáció az utolsó eszközt vette ki a római katholicizmus kezéből, melylyel a nemzetekre hatni képes volt. A keresztyénség ugyanis, míg ez volt a szó tiszta értelmében, teljesítette az emberiség valláserkölcsei művelésének feladatát, felemelte azt a vallásos, a hitélet fejlődésének csucsára; az egy élő igaz Isten tiszta ismeretére. Midőn a keresztyénség római katholicizmussá fajult, mint politikai elv Isten nevében szentesítette, tehát megszilárdította a népek gondolkodásában az abszolút egyeduralom egyedül való jogosultságát és lehetőségét; mint művelődési egyetlen tényező vezette e földön az emberiség művelését. De a megmerevült intézmény életet nem tarthat fent és magának is előbb-utóbb el kell mulnia. Az emberiségnek pedig élnie kell mind testi, mind szellemi életet. Ha egy intéz-

Mai napon (vasárnap) a kis templomban reggeli isteni szolgálatnak és tanításoknak alkalmatosságával, a deáki ifjuság a kóták szerint, a nép pedig a régi mód szerint énekelve, nagy confusio és botránkozás lett belőle, azért a T. N. Tanács iratott Tiszteletes professor Szilágyi Márton urnak, hogy mivel ez már többször is tapasztaltatott confusio eránt az ifjuság promoteallatott, hogy addig a kóták szerint a templomokban ne énekellyen, míg a nép ezen éneklésnek mesterségét meg nem tanulja. Minek okáért említett tiszteletes Professor Uram az egész deáki ifjuságot ujjabban serio et svaviter adhortallya, hogy a templomokban a kóták szerint ne énekellyen és avval a népnek botránkozást ne szerezzen, ha más azt cselekedné is, az ifjuságnak kellene eltávoztatni és a rend tartásban jó példával elő menni. (Protoc. Rel. 108—109. ll. 1743. Die 7. Julii in Senatu et Communitate.)

* * *

Professor néhai Tiszteletes *Maróti* György Ur hatodnapi betegségében vérben mai napon reggeli 7^{1/2} óra tájban meghal, kinek és mint universalis nagy tudományu, bölcsességü, szép kegyességü, sok nyelveken tudó, épületesen tanító, szorgalmatos és a közönségesnek minden uton módon fáradhatatlanul szolgálni kívánó ifju (28 esztendő) embernek halálával a N. Város és a közönséges társaság valóban nagy kárt vallott.

Temetése 2 praedikatióval, holnapra délután 1 órára rendeltetett. (Prot. Rel. 1744. 204—205. ll. Die 17. Sbris.)

* * *

A belső Cántorok instálnak, hogy a resolvalt száz rhénes forint mellett éppen nem subsistálhatnak, azért ezek instantiájára resolvaltattott, hogy mindeniknek a salariuma augealtassék harmincz rhénes forinttal, úgy hogy esztendőnként átallyába fizetése leszen százharmincz rhénes forint, ezenkívül pedig semmi sem fog adódni. (Prot. Rel. 1753. 447. l. Die 7-a Octobris. In Senatu et Communitate.)

* * *

Utczabeli *egyházi Uramiék* jelentik, hogy a tavalyi repartio szerint, melyben a *belső személyek salariumának* kiszedése eránt ilyen rendelés volt, hogy *minden pár ember fizessen nyolcz-nyolcz garast*, az ő kegyelmek fizetése ki nem telik, a minthogy a dolognak ki menetele meg is bizonyította, azért hogy ebben hátramaradás ne légyen, közakaratóból végeztetik, hogy ezen esztendőben minden pár ember az említett végre két-két máriást fizessen. (Prot. Rel. 459. l. 1754. Die 17. Februarii. In Senatu et Communitate.)

* * *

Néhai tiszteletes *Sződi* István Uram halálával

mény elavult, az isteni gondviselés állít elő másikat. Az Isten lelke által táplált emberi szellem előhozta a tudományos megújodást, a renaissancet, mely élethalál harc után letaszította a római egyházat az emberiségnek tudományt hirdető kathedráról. A magasabbat sejtő lélek pedig előhozta az isteni gondviselés által egyengetett uton a hitbeli megújodást, a reformációt, a renaissancenál sokkal egyetemesebb hatású szellemi mozgalmat, mely külső keretül teremtven magának egyházat, egyházalkotmányt, ezt mint példányképet állította a népek elé a politikai alkotmányra nézve és lett egy olyan jelentőségű politikai elvé, különösen a Kálvin-féle alakjával, melyet a politikai alkotmány fejlesztésében a magyar nemzet is minden időkre legfőbb elérendő cél gyanánt tarthat maga előtt. Csakugyan is Magyarországon protestáns vallás-szabadság és politikai függetlenség, nemzeti szabadság egyet jelentett eleitől fogva. Ezért lett a Kálvin reformációja szerinti vallás magyar vallássá, a magyar nemzet zömének millióit nyervén meg követőkül. Ezért harcoltak nemcsak a református nagy nemzeti fejedelmek: Bocskay, Bethlen és Rákóczy György együtt a vallás és nemzeti szabadságért, és harcoltak sok ezer római katolikusok is táborukban a protestáns vallásért; hanem az eszményi szabadsághős, a katolikus II. Rákóczy Ferencz is együtt, „pro Deo et pro libertate” fogott fegyvert és hordozta 8 évi háboru sok sanyaruságaiban; azért együtt

a kettőért lett hontalan és aluszsza siri álmát idegen földben. Bennünket, most élő nemzedéket a multak nehéz, véres küzdelmei, keserű, méltatlan szenvedései, de egyszersmind egy jobb jövő reményei kötnek e magyar földön a protestántizmushoz. A római katolicizmus pedig mint a művelődés irányításában, úgy és még teljesebben elvesztette vezető szerepét, sőt létjogosultságát is a nemzetek szabadabb, demokratikus irányu szervezkedésében; legfeljebb mint az abszolút monarchikus elvek szülő anyja és ápolója, és az abszolút uralomra hajlók, a népek boldogítására ezt egyedül alkalmas kormányformának tartók előtt látszik szükségesnek. Csak természetes tehát, ha reactionarius időkben, a mikor t. i. a valódi szabadság fogalma az elmékben elhomályosult, mint a centralizációra törekvő korunkban, a protestántizmus becsülete mélyen alásüljed, a római katolicizmus értéke pedig felszökken . . .

A mint az utolsó nemzeti fejedelem kezéből a halál kiüti a szabadság fegyverét, és a politikai reakció diadalt ülhet a nemzeti szabadságon: vele azonnal kezét fog és kéjjel dolgozik a vérontásban, a vallási szabadság kiirtásában a vallási reakció, a pápás katolicizmus; úgy hogy az ellenreformációval, pozsonyi delegatum judiciummal, gályarabsággal, eperjesi vértörvényszékkel, az ultramontanizmus lett az ő magyar főpapjaival a magyar nemzetnek megrontója; azokkal az üldözésekkel és a magyar fő-

tiszteletes predikátor Uraimék között vacantia esvén, közakarathól végeztetett, hogy ezen vacantiának supplementására hivatal adódjék ide való professor t. Szathmári István Urnak, ha pedig ő kegyelme deprecálná ezen hivatalt, azután hivattassék professor t. Varjas János Uram. Ezen dologban deputáltak senator N. Szilágyi Mihály Uram, mint ecclesiae Curator és formünder Tikos István Uram oly conditióval, hogy még ma invitallják t. Szathmári István Urmat, és az ő kegyelme választat holnap referallják. (Prot. Rel. 1754. 459. l. Die 24. Februarii. In Senatu et Communitate.)

* * *

Miután sem Szathmári István, sem Hatvani István, sem Varjas János nem fogadták el a nékiek felajánlott papi állást, a tanács és communitás apr. 28-án tartott gyűlésében határozza:

„Mivel az ecclesia kára nélkül tovább nem vacalhat, adódjék hivatal t. Szathmári Ábrahám Urnak, amint bátyja Ura t. Szathmári István Uram mondja, a levelünk Bécsben vagy Pozsonyban találja. Oda írjunk.” (Prot. Rel. 1754. 465. l.)

* * *

Ecclesiae Curator Uraimék proponálják, hogy a fiú iskolában a tertia és quarta classisok igen elavul-

tak, szorosak is, azért végeztetik, hogy azok építő inspector Uram által reparaltassanak és bővítettessenek, amennyire lehet. (Prot. Rel. 1754. 468. l. Die 9 a Junii. In senatus et communitatis congregatione.)

* * *

Ugyanezen a gyűlésen:

Ecclesiae curator uraimék relatiót tesznek, hogy t. Varjas János Uram a predikátorságra lett hivatalt most is deprecalta, mentegeten magát testének erőtelenségével. Hogy azért az isteni szelgálatban az ecclesia csonkulást ne szenvedjen, hárman t. professor Uraimék, ugymint Szilágyi Sámuel, Hatvani István és Varjas János Uraimék magokra vállalták, hogy míg az Isten predikátort mutat az ecclesiának, addig t. Szódi István Uram vacantiáját fogják supportálni, mely szolgálatra való készségek ő kegyelmeknek kedvesen vétetik és egyszersmind végeztetik, hogy Trajectumban lévő Kalmár Ferencz Uramnak írjon t. professor Szilágyi Sámuel Uram, úgy készítse magát, hogyha az ecclesia predikátorságba kívánja szelgálatját, arra is alkalmas lehessen, nem különben a professorságra. Ha egyszer resolválja magát, azután világosabban irhatni ő kegyelmének mire készüljön. (Prot. Rel. 1754. 468—469. ll.)

* * *

Reverendi domini ecclesiae pastores: D. D. Joan-

nemességnek minden időkre inkább aulikussá, mint nemzetiekké tételével ugyanezt a romlást hozta Magyarországra, a mit a hugonotta üldözés Franciaországra, de késő következményeiben sokkal kevésbé, soha helyre nem hozhatót. Egy századdal azután, hogy e hazában a nemzet nagy része protestáns lett, mert külső hatalomra a protestáns egyházak védelme már ekkor nem támaszkodhat, 1681-ben a soproni, még kiméletesnek mondott 25, 26. t.-cikk csak a földesuri jogok sérelme nélkül biztosít szabad vallásgyakorlatot a protestáns egyházaknak az *artikuláris* helyeken. Hat évvel később pedig a királyi kegyelmes leiratot becikkelyező 21. pozsonyi t.-c. a protestánsok *semmis* vallás szabadságát *most még kegyelemből megtűrtnek* mondja. Így hanyatlik mind mélyebben alá e hazában a protestáns ügye. Az utolsó lelkiismereti szabadságért vívott harcnak, Rákóczy szabadságharcának leveretése után „a magyar vallás” hiveinek az 1715:30. t.-c. az egyházak nevében való panaszt és kérelmet is megtiltja. Mert már ekkor a magyar országgyűlés nagy többsége félre van vezetve a gyűlölködő pápás papság izgatásai által, elvakítva a felekezeti gyűlölködés által; nem lát egyebet az Istenét másképpen imádó és magának lelki nyugalmat kereső protestáns honfitársában, a római egyház szemkápráztató pompájának bódító fénye mellett, mint nyugtalan lázongót, békerontót, országháborítót, kit ezért az országgyűléseken vad türelmetlenséggel hurrog le és hallgattat el. Semmi

sincs új dolog a nap alatt! Ma ugyanezt látjuk az ultramontán sajtóban . . . A protestánsizmus lassu megöklése kezdetét vette. Életgyökereit vagdoszták el; vérkeringését akarták megállítani. A fojtogató hurok biztosabb kézzel vettetik látszott most, mint a Kolonics idejében. III. Károly és Mária Theresia kora úgy ítélték, hogy a protestánsizmussal végképp leszámolt, éppen mint napjainkban, a mikor az ultramontán sajtó diadalmasan ördögi gunynyal hirdeti, hogy „Kálvin fiainak befellegzett.” Azt a kort, mely a Rákóczy Ferencz szabadságharcától eltart a József császár, illetőleg II. Leopold király idejében lett nagy nemzeti fellendülésig, a régebbi történetírás az elnemzetlenedés korának nevezte; újabb történetíróink az erőgyűjtés korának mondják. Hát ezt utólagosan meglehet így állapítani. A következmények ugyanis azt mutatják, hogy a nemzetre nézve különösen szellemi tekintetben az erőgyűjtés folyamata ment végbe azon idő alatt a Gondviselés adta idő méhében. A nemzetnek ahoz az ujjászületéshez, mely a 19. században ment teljességre, mint az ujjszülöttnek csendesen kellett szenderegnie, feltétlen nyugalomra volt szüksége. Ezt látta az Isteni gondviselés; és vezette a természeti fejlődés útján a születést. A nemzet maga azonban magára hagyatva elment volna a végső elenyedtség állapotáig, a nemzeti végpusztulásig; ő egészen öntudatlanul, de teljes biztossággal vetközt ki magyar nemzeti jellegéből. ☺

Nagy István.

nes Vecsei, Franciscus Tatay, Joannes Maklari et Joannes Debreceni;

clarissimi collegii professores: D. D. Samuel Szilágyi, Stephanus Szathmáry, Stephanus Hatvani, Joannes Varjas per dominos Joannem Herczeg senatorem et ecclesiae curatorem, ac Stephanum Királysági juratum —;

Cantores intra Civitatem:

D. D. Petrus Németi, Stephanus Madas, per dominos Stephanum Budai, et Joannem Szöke aedituos —;

pastor nosocomii:

reverendus D. Michael Kőrösi, cantor ibidem D. Petrus Ujhelyi per dominum Stephanum Csatári nosocomii inspectorem, ac consinationem sacri ministerii et officii vocandi decernuntur. (Prot. Rel. 1754. 478. l. Die 26 a Xbris. In Senatu et Communitate.)

Zoltai Lajos.

A tüzbiztosításügy a tiszántuli ev. ref. egyházkerületben és a Fonciere pesti biztosító intézet.

(Folytatás és vége.)

Először is, ha én, mint magánfél biztosító, a biztosító társulat ügynöke szívesen eljön hozzám; felveszi a biztosítást; az ajánlatokat elküldi a maga fő-, vagy vezérügynökségéhez; a díjak ellenében, kezemhez adja a kötvényt, vagy díjváltót. Tehát engem, ebből eredőleg, semmi fáradság s költség nem terhel. Ez, mind a társulatra hárul.

A Fonciere pesti biztosító intézet azonban, amint eddig, úgy a f. évi június 24-én kelt szerződésben is, kikötötte magának a 6-ik pontban, hogy „Az egyházkerület kötelezi magát az iránt intézkedni, hogy a biztosítandó tárgyak az illető egyházmegyék belátása szerint alakítandó küldöttségek által, a biztosítandó egyházak költségén becsültessenek meg s vallásának be biztosítás végett.” „Azonban, a Fonciere pesti biztosító intézet részére fenntartatik azon jog, hogy ha az egyes esetekben, érdeke úgy kívánna, a felvételeket, az egyházmegye megbízottjának közbejöttével felülvizsgálhassa; és ha ily felülvizsgálat alkal-

mával kiderülne, hogy valamely biztosításra bejelentett tárgy *értékén túl lett bevallva* (?? különös, hogy, noha nem magán vagyon biztosításáról van szó, sem az egyházi eljárásról, sem az e. m. küldöttség nem elég biztosíték a Fonciere-nek arra, hogy gyújtogatásban nem utazunk; sőt inkább — sajnos — az értéken alól vallunk be, hogy ne kelljen sok díjat fizetnünk) kötelezve leendő, az illető biztosított, a felülvizsgálati becsü költségeit, a Fonciere pesti biztosító intézetnek megtéríteni. Megfoghatatlan előttem, miért kellett a szerződés e kétségtelenül sértő pontjával, a kereskedelmi szabatos intézkedéseit pótolni, javítani? (Lásd 1875. évi 37. t.-c. 47. §.) És így, már az ajánlat benyújtását egy költséges becslési eljárásnak kell megelőzni s viselni kell az egyházaknak a levelezés és díjbeküldés költségeit. Más e szerződésen kívül álló biztosításoknál, amint más társulatok, úgy a Fonciere pesti biztosító intézet is, fizet ezért a munkáért az ő ügynökének 10—15%-ot s ezen kívül viseli a levelezés költségeit is. Az kétségtelen, hogy bármely biztosító társulat annak az ügynöknek, a ki ily tömeges s ilyen minőségű 12 éves biztosítást szerez, szívesen fizet ügynöki jutalék címén 15%-ot. E 15%-ot tehát a mi biztosító intézetünk megnyeri. Ezen kívül a 90 filléres díjtétel helyett 80 fillér díjat, a szerződésen kívül könnyen elérhetünk. Ezt kerekén csak 10% nyereségnek veszem a Fonciere javára. A 80 fillér díjtétel mellett, mint magánfél, elérhetek még 10 évnél 2 ingyen évet. Egyházaink pedig a 90 filléres díjtétel mellett ingyen évet nem élveznek, amely uton a Fonciere pesti biztosító intézetnek ismét javára marad, a díjak 25%-a. Így tehát együtt 50% át takarítja meg, a szerződéskötés által a Fonciere pesti biztosító intézet az összes díjaknak, a mely összeget, a versenytársulatoknak, szerzési költség fejében mulhatatlanul ki kell adniok.

Nézzük: ő pedig mit veszít a réven? Ad az egyházaknak 5% engedményt, az egyházkerületnek 23%-ot és a tiszta haszon felét, ami átlagosan, körülbelül további 25%-nak felel meg. Ez összesen 53%. És így, míg amott, az üzletszerzés a díjak 50%-ába kerül, így: 53%-ot igényel az. Áldoz tehát úgy látszólag a Fonciere pesti biztosító intézet, a mi tömeges biztosításaink elnyeréseért 3% ot, dacára annak, hogy jövőre 3%-al többet ad. De, ha figyelembe vesszük azt, hogy a versenytársulatok, a magán felek 80 filléres díjtételű biztosításaiból veszítenek 50%-ot, a Fonciere pesti biztosító intézet pedig egyházainknál 90 filléres díjtételű biztosításból veszít 53%-ot: a végeredmény az, hogy a Fonciere pesti biztosító intézet nemcsak a vámon nyer, hanem a réven is, mert, míg amazoknál, 100 kor. biztosítási érték után, a szerzési díjak levonásával csak 40 fillér marad, neki 42:3 fillér marad meg. Így áldozni, bizonyos, nagyon kellemes.

Ez előadottak alapján, ha sikerülne az illetékes tényezőket meggyőzőn azon dolgok felől, a melyek e nagyon ritkán előforduló ügyletnél, az ő figyelmüket bizonyosan kikerülték: az volna az óhajom, hogy — a mi most már nem lehet — majdan, az újabb szerződés megkötésénél, első helyen az egyházak lehető érdekei biztosítsanak; az egyházkerület pedig elégedjék meg a legmagasabb ügynöki díjakkal, mert amint kimutattam, a biztosítás, az egyházak megadóztatására; mivel a legszegényebbeket sújtja legjobban, nagyon is aránytalanul, igen igazságtalan alapot szolgáltat.

Az itt elmondottakkal, tulajdonképpeni céloimat már el is értem. Azonban, mielőtt soraimat befejezném,

bátorságot veszek még magamnak, hogy a Fonciere pesti biztosító intézetről, a mi 34 éves üzletbarátunkról is szóljak valamit.

Azt készséggel elismerem, hogy nincs tudomásom olyan esetről, a melyben a Fonciere pesti biztosító intézet, kötelezettségének eleget nem tett volna. De nem tudom elhallgatni azon körülményt, hogy a 38 éves intézet *résztvényitőkéje s tüzbiztosítási díjtartaléka*; amelyek a biztosító feleknek, a társasággal szemben, a megnyugtatóst, a biztosítékot nyújtják: ha hivatalos üzletjelentéseiből jól tudom kiolvasni, emelkedést egyáltalán nem mutat. S így, legalább én, mint nem szakember, a 34 éves üzletbarát fejlődését, erősödését felfedezni nem tudom.

Már 13 évvel ezelőtt rámutattam erre a körülményre, jeleztem akkor, hogy az 1864-ben alakult *pesti biztosító intézet* 1878-ban, a mely évről adattal rendelkezem, 3 millió forint, vagyis 6 millió korona alaptőkével rendelkezett. 1879-ben a *Fonciere*l egyesült. Az egyesülés első évéről, 1880-ról kiadott mérleg szerint a résztvényitőke 10 millió forint, tehát 20 millió korona volt; tüzbiztosítási díjtartaléka 409,692 fr. 75 kr. vagyis 819,385 kor. 50 fill. Az 1882-iki mérleg szerint már azonban az alaptőke csak 3 millió forint, vagyis 6 millió korona ismét, a tüzbiztosítási díjtartalék pedig 1069,458 kor. 1887-ben újra alaptőke apasztással találkozunk, s ekkor már csak 4 millió korona az alaptőke. Az 1901-ik mérlegben pedig már csak 3 millió korona alaptőkét 100,2864 kor. tüzbiztosítási díjtartalékot találunk. Így *1880-tól 1901-ig, tehát 21 év alatt 16,816,521 kor. 50 fillér visszaesést tüntet fel a Fonciere pesti biztosító intézet üzleti mérlege*. Engem, megvallom, igen kellemetlenül érint ez a folytonos összezsugorodás, a minek egy fejlődő, erősödő intézetnél, talán még sem volna szabad előfordulni? S nem tudom, mérlegelték-e ezt egyházkerületünk vezérterfiai? S ha igen; nagyon óhajandó volna tudni, mi szolgált nekik, e nem szakember előtt, kétségtelenül súlyosnak látszó körülménnyel szemben megnyugtatóst? Mert nem tudom elhinni, hogy teljes megnyugvás nélkül megkötöttek volna, egy ilyen nagy felelősséggel járó, terhes szerződést, a mely a 15-ik pontban határozottan kimondja, hogy „ezen szerződést, a szerződő feleknek sem egyike, sem másika, a kikötött idő tartamának lefolyása előtt, sem fel nem mondhatja, sem fel nem bonthatja s így sem az egyházkerület, sem a *kerülethez tartozó egyes egyházközségek, vagy felügyelete alatt álló tanintézetek, egyéb testületek vagy alapítványok*, a kölcsönös egyetértéssel megállapított szerződés határidejének lejártá előtt *más biztosító társulattal tűzkár elleni biztosítási szerződésre nem léphetnek*.” Továbbá, ugyane szerződés 6-ik pontjának 3-ik bekezdése jogot ad a biztosító társulatnak, hogy esedékesé váló díjait „6% késedelmi kamattal együtt, a debreceni illetékes bíróság előtt indítandó és felelbbvitel útját kizáró sommás szóbeli per útján” bevehesse.

Én ezt ismét indokolatlan jogfeladásnak tartom, bármily nagy bizalom vezette is az egyházkerületet. S elvégre olyan egyének jogait adta fel, a kiket az iránt meg sem kérdezt, meg sem hallgatott. Feladott olyan jogot, a melyet a kereskedelmi törvény biztosít, a biztosító felek számára. (Lásd 1875. évi 37. t.-c. 45. §. 4. p és a legfőbb ítélőszék 1876. okt. 19-én 8240 sz. alatt kelt határozatát.) S míg a magán feleknek megvan azon joguk, hogy habár több éves biztosítást kötöttek, de bizalmuk az illető intézet iránt megingott,

egyszerűen beszüntetik a biztosítást. addig egyházaink nem tehetik azt, mert a szerződés őket 12 évig feltétlenül köti, ha már a Fonciere pesti biztosító intézetnél eszközölték a biztosítást. El kell azonban ismer-nem, hogy e terhes kikötéssel szemben, az egyházkerület a szerződés első pontjában kimondotta azt, hogy *kényszerít nem alkalmaz* az egyházakkal szemben, hogy a Fonciere pesti biztosító intézetnél biztosítsanak. S így, ha a nagy erkölcsi súlytól eltekintünk, mintegy szabad elhatározására van bízva, minden egyháznak vagy iskolának, hogy az egyházkerület által a Fonciere pesti biztosító intézettel kötött szerződésnek alá vesse e magát, vagy sem. Dehát, vajmi csekély lesz azok száma, a kik a nagy erkölcsi súly alól kibontakozzanak!

Ezek azok, a miket ezuttal, ez ügyben elmondani kívántam, tisztán anyaszentegyházunk iránt való igaz szeretetből. Oly csekély a mi anyagi erőnk, hogy minden fillért, mint megannyi csepp vért, nagyon meg kell becsülnünk. Ha valamiben tévedtem: előre is kérem az elnézést s jóakaratu helyreigazítást!

Vas Mihály,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

A tanítók társadalmi helyzetéről és képesítési fokának emeléséről.

Az utóbbi évtizedekben a magyar tanítóság működését főleg abban az irányban fejtette ki, hogy a tanítóság társadalmi súlyát növelje, s tanítói és nevelői munkájának sikerét az eddiginel nagyobb mértékben biztosítsa. A ki figyelemmel kísérte ezt a fejlődést, okvetlenül konstatálhatja a kétségbevonhatatlan haladást mindkét irányban.

Szerintem úgy a társadalmi súly növelése, mint a nevelés terén elérendő siker gyarapítása két tényezőtől függ első sorban. Ezek közül egyik a tanító társadalmi állásának és képzettségének megfelelő díjazása, a másik pedig a képesítés fokának emelése és a képesítési színvonal egyöntetűvé tétele. Ha a tanítóság egyik részének nincs meg az a képesítési foka, a mi a másik részének meg van, akkor a társadalmi súly és a tekintély sem lehet egyforma és bizony a társadalom nem a tanítóság java részénél tényleg meglevő képesítési fok szerint adja meg a megfelelő tekintélyt, hanem hajlandó inkább arra, hogy a megfelelő készültséggel és képesítéssel nem bíró egyénekre hivatkozva, a magasabb foku képesítést is az alacsonyabb foku mellé lerántsa.

De viszont a képesítés fokának emelésén kívül még más egyébbre is van szükség. Mert valóban önámítás volna azt hinni, hogy kellő anyagi eszközök nélkül, még ha eltekintünk is a megélhetésnek nagyon is fontos feltételeitől, a társadalom szemében a kellő tekintély fentartható volna. Anyagias korban élünk, a mikor nem annyira a végzett munka fontosságát tekintik az emberek, hanem a szerint itélik meg egymást és annyi súlyt tulajdonítanak mindenkinek, a melyen mértékben az illető szerepelni tud. Innen van, hogy a legtöbb hivatalnok véleménye szerint kötelező természetű „társadalmi szereplés” az oka legtöbbször a hivatalnokok zavaros anyagi helyzetének. A tanítóság eddigi

javadalmazása mellett nemcsak hogy társadalmilag nem szerepelhetett, hanem még a megélhetés nehézségeivel is kellett küzdenie. Hisszük azonban, hogy már oda érlelődtek a dolgok, hogy ha még e-*etleg* késik is ideig-óráig, de a közel jövőben mégis fel lesznek már mentve a tanítók a megélhetés gondjaitól. Én nem vagyok optimista, de mégis hajlandó vagyok hinni, hogy a sok huzavona és a sok halogatás, mely a minisztériumban a tanítók fizetésének kiegészítése körül lefolyt, nem azért történt és a fizetésrendezés legtöbb akadálya nem a szoros értelemben vett 4000 állami tanító fizetésének kiegészítésére szükséges (legfőleg 3 millió koronára rugó) összeg nagysága volt, hanem bizonyára azért megy bele az állam olyan nehezen a fizetésrendezésbe, mert az államkormányának számot kellett vetni azzal, hogy a 4000 állami tanító mögött még 24,000 különböző felekezetű és jellegű tanító áll, kiknek fizetését szintén az államnak kell kiegészíteni. S bizonyosra vehetjük, hogy ha az állam a maga tanítóinak a fizetését kiegészíti, utánna feltétlenül — bár némi késéssel — a felekezetek tanítóira is rá kerül a sor.

A magyar közoktatásügy, különösen pedig a népnevelés is halad. Elérjük végre mi protestánsok is azt, hogy az állam a felekezeti tanító által végzett munkát is úgy tekinti, mint a melyet a tanító a magyar állam szolgálatában, a magyar állam eszme fejlesztésére és a magyar közművelődés emelésére tesz. Éppen ezért tartotta kötelességének az utóbbi időben azt, hogy a felekezeti tanítók fizetését is kiegészítse a minimumra. Az állam már eddigi tényeivel is magáévá tette eme fontos elvet, a jég meg van törve és én hiszem, hogy a fejlődés csakis ebben az irányban történhetik. Hiszem, hogy az állam ezután felekezeti különbség nélkül úgy fogja tekinteni minden tanító munkáját, mint a melyet a tanítóság a magyar állam érdekében végez, és melyet éppen ezért első sorban az államnak a kötelessége méltányosan díjazni, sőt fejezzük ki úgy magunkat, hogy az államnak kell gondoskodni arról, hogy az iskolákban működő tanítók értelmiségének és tanító képességének a színvonala a megfelelő anyagi javadalmazás folytán állandóan emelkedjék.

A társadalmi súly kérdésével kapcsolatban csak röviden érintem még azt a szorosán véve ide nem tartozó törekvést is, mely azt tűzte ki végcéljául, hogy a napjainkban sokat emlegetett „harmadik rend” az egyházkormányzat terén jogokat nyerjen. Tagadhatatlan, hogy a református tanítóságot eme jogok a református szellemű vallásos nevelés és igen sok helyen szoros értelemben vett egyházi functiók teljesítése fejében nagyon is megilletik. Mert, sajnos, de úgy van, hogy legalább is ez idő szerint egyházunk tagjainak vallásos nevelése jóformán megszakad az iskola küszöbének az atlépésével, diplomáink nagyon üresek, és az isteni félelem és erényes élet alapját az emberek legnagyobb részénél úgy szólván csak az képezi, a mit az iskolai vallásos nevelés keretében elsajátított. A tanítóságnak az egyházkormányzatba való nagyobb mérvű bevonása — én bizonyosra veszem — hogy a protestáns irányu és még szorosabban vallásos irányu nevelés elveinek követésér: kötelezi tanítóinkat, s közel lesz azon idő, a mikor templomaink is népesebbek lesznek.

Nehéz szívvel teszem, de mégis felemlíten, hogy a mint én megfigyeltem, igen sok esetben elhitheti magával némelyik tanító (mivel az egyházkormányzatában jelenleg részt nem vesz), hogy az ő felettes hatósága őt üldözi és bosszantja. S mi ennek a következménye? Én jól láttam, hogy (minden rendű és rangú emberek

között lévén gyarlóságok) gyengébb jellemű ember az ő munkatársának, a lelkésznek a tekintélyét annyira leronthatja a hívek előtt, a mennyire csak akarja, hiszen a szülékkel ő érintkezik legtöbbit és annyit, a mennyit akar. Az „alkotmány sáncaiba” való felvétel, nekem hitem és meggyőződése, csak erősíteni fogja a református egyház mindkét munkásának, úgy a papnak, mint a tanítónak a tekintélyét.

A mi a képesítés fokának az emelését illeti, ez a kérdés majdnem minden tanító egyesületet, sőt a Magyarországi Tanítók Országos Bizottságát is foglalkoztatta. Minden egyesület sürgette az egységes tanítóképzést, továbbá a tanítóképzésnek törvény útján való rendezését, ezért kívánják, hogy az összes tanítóképzőknél legyen egységes a szervezet, a tanterv, a tanítóképesítés és a felügyelet. A képesítés foka és a tanítóképzés tartama tekintetében azonban eltérők a nézetek. A legtöbb egyesület azonban azt óhajtja, hogy a tanítóképzőintézet legyen a négy középiskolai osztály fölé épített négy évfolyammal bíró intézet. Vannak olyanok is, kik nagyon ideális álláspontra helyezkedve azt követelik, hogy legyenek a tanítóképzők a nyolc középiskolai osztály fölé épített tanítóképző akadémiák. Néhány egyesület nyilatkozott a mellett is, hogy a képzőintézetek a 6-ik középiskolai osztály fölé helyezendők.

A képesítő vizsgálatot illetőleg már maj nem egészen kialakult az a nézet, hogy a négy évfolyam elvégzése után a jelöltek tanítói érettségi vizsgálatot tegyenek, s ez a vizsgálat a tanítóképzőintézet minden kötelezett tantárgyára kiterjedjen. A tanítói érettségi bizonyítvány a tanítói állás ideiglenes és legfőlegb csak négy évig tartó betöltésére, a tudományegyetem bölcsészeti fakultásán rendes hallgatónak való beiratkozásra és az egy évi önkéntességre jogosítana. A tanítói érettségi bizonyítvány elnyerése után legalább egy évig kellene nyilvános iskolában tanítani s ekkor jelentkezzenek a jelöltek tanítóképesítő vizsgálatra. Utóbbi vizsgálat tankerületenként a tankerületi főigazgató elnökelete alatt az országos tanítóképesítő vizsgáló bizottság előtt tartatnék. Ezen bizottság tagjai a miniszter által neveztetnének ki a tanítóképzőintézeti igazgatók és tanárok, továbbá a megyei királyi tanfelügyelők és a népiskolai tanítók sorából. A tanítóképesítő vizsgálat a nevelés és oktatás elméletére és történetére, a népiskolai tantárgyak részletes módszertanára, a hazai népiskolai szervezeten és a tanítási gyakorlatra terjedne ki. Ezen vizsgálat alapján állíttatnának ki a tanítói oklevelek.

Szándékosan részletezem a tervbe vett tanítóképzés főbb mozzanatait, különösen pedig a vizsgákat, mert eme tervből könnyen kiolvasható az a törekvés, hogy a tanítói képesítés már a 4 éves tanfolyam elvégzése után, tehát a tanítói oklevél megszerzése nélkül is megfeleljen a középiskolai érettségi bizonyítványnak és ennek alapján a tanítóképezdei növendékeknek is biztosíttassanak mindazon jogok, a melyeket a középiskolai érettségi bizonyítvány biztosít a vele bírónak.

Mindenesetre dicséretreméltó ez a törekvés és ha a tanítóképzés módja a fent előadott alapon rendszerezettetik, a tanítóképzőintézetek által kiállított tanítói érettségi bizonyítványnak a középiskolai érettségi bizonyítvánnyal az egész vonalon való egyenjogósítása teljesen méltányos követelmény lesz.

Csakhogy nagyon helyesen nevezik ezt a még ez idő szerint az óhajok közzé tartozó tervet az „egységes tanítóképzés” elvének, mert ma még némely kép-

zőintézetek ütök csak meg a középiskolai színvonalat, míg igen sok annak messze mögötte marad. Az állami tanítóképzőintézetek egy részével, valamint néhány felekezeti tanítóképzőintézettel szemben sok tanítóképző olyan kivételes eljárást követ különösen a felvétel körül, hogy az állam az ilyenek által kiállított okleveleket semmi szín alatt el nem ismerheti a középiskolai érettségi bizonyítványokkal egyenrangúknak.

A közoktatási kormány emez eljárásának megértésére vissza kell mennünk az 1868. XXXVIII. t. cikk megalkotását közvetlen követő időre. Akkor ugyanis a tanítóképzőintézetek szervezői abban a kényszerhelyzetben voltak, hogy a nagyon is gyarló tanítói fizetés miatt fenforgó tanító hiányon úgy akartak segíteni, és a tanítóképzőket úgy akarták benépesíteni, hogy a tanítóképzőintézetekbe nemcsak a négy középiskolai vagy polgári iskolai osztályt végzett tanulókat vették fel, hanem a felvételi vizsgálat alapján bárkit is felvettek azokba. Innen volt az, hogy még csak két évtizeddel ezelőtt is az állami tanítóképzők sok olyan tanulót voltak kénytelenek felvenni, a kiket megfelelő előképzettség hiányában felvételi vizsgálatra bocsátottak. Nem vonhatjuk ugyan kétségbe, sőt tényekre is lehet hivatkozni, hogy az ilyenek közzül is több derék tanerő került ki. De vajjon méltányos dolog volna-e az ilyen módon szerzett oklevelet egyenjogúsítani azzal a középiskolai érettségi bizonyítvánnyal, melyért a középiskolai tanuló nyolc évig köteles tanulni?

A mióta azonban legujabban a tanítói fizetések némileg rendeztettek és a minimum legalább is az állami tanítóknál 800 koronára emeltetett fel, lassanként azóta kezdett a tanítói pályára nagyobb számmal seregleni az ifjuság, úgy hogy az utóbbi években az állami tanítóképzők egy része nem volt többé rászorúlva a felvételi vizsgás tanulóakra, sőt a felvehető törvényes létszám elérésére a négy osztályt végzettek között is válogathatott.

Megszűnt tehát már az az ok, mely még nem nagyon is régen a tanítóképzőintézetekbe a felvételi vizsga alapján való felvétel megengedését szükségessé tette. „Ézért végképpen el lehetne már törölni a felvételi vizsga intézményét, mert ez az intézkedés csak arra való, hogy egyes felekezeti képzők, tisztelet a kivételnek, a legsilányabb elemekkel népesítsék be magukat, a mindenáron való igazságtalosság lévén a főcélok, s olyan tanítókat bocsássanak ki, a kik nemcsak az általános tanítói tekintély emelkedésének a kerékkötői, de magának a nemzeti nevelés és oktatás ügyének is hátrózkodott kárára vannak.”

A „Magyar Tanítóképző” című lapból vettem ez idézetet (1902. évf. III. f. 140. l.) Nevezett lap a tanítóképzőintézeti tanárok országos egyesületének közlönye lévén, mutatja azt a felfogást, mely emez egyesület tanárainál megállapítható egyes felekezeti képzőkről.

Hogy a tanítóképesítés szivonalának a leszállítása feletti felháborodás jogos, arra is idéz néhány konkrét esetet nevezett lap. Felemlit egy olyan felekezeti képzőt, melynek pár év előtt az első osztályában összesen 2 növendéke volt és így alapos kilátás volt a képzőnek természetes uton való megszűnésére. A tanári kar azonban egyet gondolt és tágitott a felvételi vizsgálat szigorán, s a képző újra benépesült. Emlit több felekezeti képzőt, melyek közül különösen a görög keletieké csupán elemi képzettséggel is vesznek fel tanulókat. S az ilyenek, kik sok esetben a magyar nyelvet is fogytékosan beszélnek, 4 év múlva okleveles tanítókká lesznek, kiknek a fizetését a magyar állam fogja 1000 vagy

1400 koronára kiegészíteni! S ne feledjük, hogy az ilyen kellő képesítéssel nem bíró tanítók legtöbbször okai annak, hogy a megfelelő képesítéssel bíró tanítók társadalmi tekintélye is alászáll, sőt bizonyára ez a legfőbb oka annak is, hogy a tanítói oklevél még mindig nem egészen egyenjogú a középiskolai érettségi bizonyítvánnyal.

Az itt elmondottak eléggé igazolják az összes tanítóegyesületek által hangsúlyozott ama követelést, hogy a felvételi vizsgák alapján való felvétel töröltessék el a jövőre, s hogy az állam felügyelete kötelezővé tétessék az összes képzőintézetekre, mert hogy csak egyebet ne említsünk, vajjon méltányos-e az és nem vezet-e esetleg visszaélésre, hogy a különféle szerzetesrendek és apácák által vezetett képzőintézetek az állami felügyelet alól kivonhatják magukat annyira, a menyire akarják, mert úgy látszik, hogy ezekkel szemben az állam teljesen tehetetlen bármiféle rangú iskolát vezetnek.

S hogy állunk mi reformátusok az itt elmondott követelményekkel szemben? Hogy áll különösen a tiszántuli ref. egyházkerület tanító szükségletének jó részét kielégítő s a tiszántuli egyházkerület által fenntartott debreceni ev. ref. tanítóképzőintézet?

Nálunk a felvételi vizsga alapján való felvétel ki van zárva, úgy hogy e tekintetben azon kevés tanítóképzőintézet közé tartozik, mely az általa kiállított tanítói oklevelével a középiskolai színvonalat eléri. Ugy hogy minden habozás nélkül állíthatjuk, hogy ha minden tanítóképzőintézet úgy megtartaná a szigorú mértéket mind a felvételnél, mind a tanulmányokban tett előmenetel elbírálásánál, mint a mi tanítóképzőintézetünk, akkor már eddig sem lett volna olyan meddő a tanítói oklevelnek a középiskolai érettségi bizonyítvánnyal való egyenjogúsítására való törekvés.

És én, míg egy részről megvagyok győződve arról, hogy az egységes tanítóképzés megvalósítása feltétlenül megfogja hozni a tanítói oklevél egyenjogúsítását is, addig másrészt úgy vélem, hogy a mi egyházkerületünk tanítóságának, mint a mely középiskolai színvonalon álló oklevéllel bír, törekvése egyik céljául kellene kitűzni, hogy sürgesse a maga részéről is nyomatékosan az egységes képesítésről szóló törvény meghozását.

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Jobban értesült nyilatkozatom a tatarosi missió ügyében.

Az 1902-ik évi őszi egyházkerületi gyűlésen a tatarosi missió kör létesítése ügyében elhangzott aggodó nyilatkozatára Ritoók Zsigmond bihari e. m. gondnok öméltóságának, valamint a bihari egyházmegye felterjesztésére vonatkozólag, néminemű felvilágosítással, néhány illetékes megjegyzéssel tartozom a nyilvánosságunk úgy az ügy érdekében, mint a magam és több érmelléki e.-m. lelkésztársam igazolása szempontjából, már a mennyiben a tervezett tatarosi körből éppen a Tataros melletti aszfalt-bánya és más 6 kisebb község református lakosai az érmelléki egyházmegye lelkészeinek a szolgálatát veszik, mint eddig is vették, igénybe.

Csak az egyházkerületi k.-gy. tudósítás ez ügyről szóló sorait tekintve, a helyzet képét Ritoók Zsig-

mond Öméltósága oly sötét színekkel festette, hogy a valóság világosságában az egészen más.

A bihari e.-m. által pedig immár másod ízben, először az 1900. évi őszi egyh.-k.-gy 257. sz. a. felterjesztett tervezet: törvényes — történeti — és fizikai lehetetlenség; és a kérdés csak más módozattal oldható meg, a miről annak idején, helyén lesz szó.

1. A helyzet képe im ez:

Az egyházi törv.-kv. 11 §-ban az áll, hogy az anya, leány és fiók-egyházak akkori határai a törvényesek, a melyek a törvény életbelépésekor érvényben voltak. Az 1901-ik évi konv.-jvk. 88. sz. a. említett, a bihari e.-m. tervezetében felsorolt 15 község közül már az 1893-ik évi egyházker. kimutatásban a 23/24-ik lapon 29. sz. a. az érmelléki e.-m.-ben Poklostelekhez tartozónak látom: Csujafalvát, Nadányteleket, Kövesegyházát, Sásteleket, Görbesdet és az *aszfalt hutákat*, melyek egyike a Tataros melletti cigányvölgyben letelepült Hazai aszfalt-részvénytársaság bányája, másika a Felső-Dernai aszfalt és kőszénbánya. A tervezetek közül Hagymádfalva u. a. kimutatásban a 24-ik lapon 32. sz. a. az érmelléki e.-m. ben Szent-Jobbhoz tartozik. És ez attól kezdve minden egyházker. kimutatásban így van a mai napig. Tehát e községek az érmelléki e.-m.-be tartozó anyaegyházakhoz be vannak osztva, azokról nem is felejtkeztek meg az illetékes lelkészek. Mert a fent említett községek református lakosai 1893/94. óta az érmelléki e.-m. lelkészeinek a szolgálatát kérték ki és vették igénybe, mutatják anyakönyveink. A Tataros községhez tartozó aszfaltbányatelepen pedig legelőször is az akkori poklosteleki lelkész tartott isteniszteletet. De bizony akkor még nem sok református települt oda, mert a bánya nagyobb üzeme is csak egy évtizedes lehet. És ez évtized alatt mindinkább rendszeresebbé vált a lelkészi ellátás.

Az 1900-ik évi jul. 15. lelkészi állásom elfoglalásakor egyenesen *utasított* érmelléki e.-m. esperesem a tatarosi bánya reform. vallású lakosainak lelkészi gondozására, de meg ez a feladat benne volt a hiványomban is és azóta minden két héten vasárnap d. u. rendes istenisztelet tartására, keresztelesekre, sátoros ünnepeken délben az urvacsorát kiszolgáltatni, ezenkívül ugyancsak két hetenként szerdán délelőttökön 2—2 hittani órát tartani a 30—40 közt váltakozó számú református növendékek számára az ottani állami iskola helyiségében rendszeresen megjelentem, ha csak fizikai lehetetlenség abban nem akadályozott.

Hogy ez így van, hivatkozom érmelléki e.-m. főhatóságomra, meg az ottani reform. hivek tanuságára; hogy erről pontosan jelentettem, bizonyítja az 1902-ik évi konv.-jvk. 81. sz. XV. p. T. Melléklet V. 2. sz.; sőt már az 1901. évi konv.-jvk. 88. sz. is figyelembe vette akkori jelentésemet, kimondván e tárgyban való illetékességemet.

És bizonyos vagyok abban, hogy, a mikor Ritoók Zsigmond öméltósága az én lelkészségem körébe tartozó, tennt említett reform. hiveinkre vonatkozólag azt a kijelentést tette az egyházkerület főtiszteletű és méltóságos színe előtt, hogy *ezeket nem gondozza senki*, arról birt tudomással, hogy a bihari e.-m.-ből tényleg ott senki sem járt, hogy — a mint tudomást szereztem a gyár igazgatójának jó irányu, de három évvel ezelőtt szolgáltatott információjáról — 1900. évi jul. 15-ike előtt a lelkészi beszolgálat nem volt teljesen megfelelő; kétlem pedig, hogy azóta a tatarosi bányatelepen lakos hiveink mai panaszkodása, vagy jelentése lelkészi gon-

dozatlanság miatt annyira beárnyékolta a helyzet képét, a mint az elmondott.

Mert a nyilatkozatnak az a még sötétebb, valóban aggasztóbbnak tetsző része, melyről a tudósításban ezt olvassuk: *E pontokra folytonosan áramlanak hitfeleink, hogy a gyárnál alkalmazást nyerjenek, de a lelki gondozás hiánya következtében az oláh lakosság következetesen absorbeálja az oda költözött reformátusokat. Hitét, nyelvét csak az oda költözöttek tartják még meg, de már utódaik ugye egyházunkra, mint magyar nemzetünkre nézve elvesznek, szóval egy nemzedék alatt elpusztulnak*; a nem alapos értesültség homályából származott, az én lelkészemhez tartozó reformátusokat illetőleg.

Mert a dolog úgy áll, hogy a tatarosi bányatelepen, csak az én működésem harmadfélévi ideje alatt a következő való tények tapasztalhatók, igazolhatók.

Van ott rendes, magyar nemzeti irányú állami iskola — hát ugyan lehetne-e ez oláhosító — a melybe a f. tanévben 5 (szóval öt) gör. k. növendék jár, róm. kath. 28, izr. 16, ág. hitv. ev. 1, ev. reform. 29; tehát protestáns együtt: 30. És ezek nem mind ott születtek, hanem az ország minden részéből jöttek. Magyarul tanulnak. Magyarul részesülnek hitoktatásban is. A róm. kath. növendékeket az állami tanító oktatja; a református növendékeket pedig magam nevelém valóságára az egyházker. utasítása szerint s bizonyosan nem oláhosítom el őket, sőt kizártnak tartom, hogy abban az iskolában felekezettünk, vagy nemzetünk nevelési irányja bármilyen veszélynek volna kitéve.

(Folyt. köv.)

Könyves Tóth Sámuel,
reform. lelkész.

IRODALOM.

Előfizetési felhívás az Igazmondó képes családi hetilapra „... sem élet, sem halál; sem anyalok; sem fejedelemségek, sem hatalmasságok; sem jelenvalók, sem következendők; sem magasság, sem mélység és semmi egyéb teremtett állat el nem szakaszthat minket az Istennek szerelmétől, mely vagyion a mi Urunk Jézus Krisztusban.” (Róm. VIII. 38—39.)

Atyánk, Istenünk, tartsd fenn anyaszentegyházadat, hogy rajta a pokol kapui diadalt soha ne nyerjenek, terjeszd és világosítsd azt hű tanítók, pásztorok előállításával a Te szent igédnek elegyítés nélkül való hirdetésével minden hívők idvességére. Amen. (Debr. Lelkészi Tár I. 192. lap.) **Kiss Aron** ev. ref. püspök.

Debrecenben, ez ősz kálvinista városban lelkes férfiak áldozatkészsége egy egyszerű Kálvin nyomdát szándékozik állítani a főiskolában, hogy mint a régmúlt, úgy a mai komoly s egyházunkra nézve aggasztó időben ez ősz városból terjesztessék az evangéliom világossága a nyomtatott belü csudálatos hatalma által is.

Ez a nyomda mintegy első vállalatoképpen fogja ezután is kiadni az Igazmondót Budai János felelős szerkesztése mellett, Gózon Gyula dömsödi lelkész s Vaday József igazgató tanító szerkesztésében.

Felhívjuk azért az Igazmondó eddigi pártfogóit, olvasóit és terjesztőit, hogy álljanak e lap mellé Hadd legyen már egy erős protestáns néplapunk akkor, a midőn a magyar katolikus egyház 72 lapot ad ki a

maga érdekeinek védésére és a mi igazaink támadására. Legyen egy lapunk legalább, mely intse, figyelmeztesse és erősítse hűveinket akkor, a mikor elleneseink legközelebb egy nagy gyűlésen kimondták, hogy Magyarországot katolikusossá kell tenni.

A lap 8 oldalon gyönyörű képekkel fog ez után is minden héten szombaton megjelenni, csak hogy nem kilenc hónapon át, hanem egész esztendőben, tehát nem szünetel, mint eddig, a téli hónapokban, hanem megjelenik tovább is December 1-től folytatólag Január, Februárban is, vagyis ezután állandóan minden megszakítás nélkül.

Előfizetési ára ezután is negyedévre 60 fillér, félévre 1 kor. 20 fillér, egész évre pedig 2 kor. 40 fillér, ha legalább 10 egy csomagban küldhető példány rendeltetik meg. (Minden tízre egy tisztelet példány jár). Ha pedig valaki a maga nevére járattja, akkor egész évre: 3 korona, félévre 1 kor. 50 fillér s negyedévre 75 fillér lesz.

Az „Igazmondó” 1903. december 1-től kezdődő III-dik évfolyamára előfizetni lehet Telegdi K. Lajos utóda: Eperjessy István könyv- és lap-kiadónál Debrecenben. (Városház épület.)

Igyekezzék tehát mindenki előfizetni ezen valóban olcsó s a mellett jó néplapra, az „Igazmondó”-ra, hogy az evangélium világossága terjedjen s a mi szeretett egyházunk virágozzék mindnyájunk igaz öröme. **Budai János** b.-bösörményi ref. lelkész, felelős szerkesztő.

Pár szó Stern Herman újabb füzetéről. Pár szót írok. Pedig sokat lehetne írni. De a füzet e lapunkban egész terjedelmében közöltetvén, kiki megalkothatá véleményét. Én a magam véleménye szerint is kitünő munkának itélem, de még inkább annak itélem, ha hallom róla az egyszerű nép véleményét. Ez mindenütt kedvező. Egyik hallgatóm olvasmányokat szokott tőlem kérni. Adtam ebből is egy füzetet. Másnap korán reggel jött az én emberem, hogy ő ezt a füzetet semmi áron ki nem adja kezéből, megveszi, mert addig akarja olvasgatni, míg minden részét nem tudja. Egy urinőnél szolgált egy baptista asszony. Az urinő odaadta neki Stern füzetét. Mikor visszajuttatta, így szólt: hát bizony nem volna csoda, ha nem tőrne az állam bennünket.

Szükségünk volt Stern füzeteire, hogy a nép ne csak lelkészei szájából hallja az elítélő szavakat, hanem olyantól, kire nem mondhatja: „hisz pap, azért mondja.” Olvasva Stern füzeteit tisztán fogja látni népünk, hogy mennyire igazunk van, mikor hirdetjük, hogy olyan *szent társaság* (?) vagy *szent gyülekezet* (?) milyenről a baptisták, nazarénusok beszélnek, nincs és nem lesz a földön soha! Csak olyan „szentek” ők, amilyenek a füzet mutatja, lerántva róluk kiméretlenül azt az előszeretettel fitogtatott „szent” lepelt s felmutatva a szívet, mely rakva van álnokságokkal. Igen! ilyenek ők. Terjesszük hát e füzetet első társával együtt. Tapasztalatból állítom, hogy minden lelkész jó munkát végez, ha a nép kezéhez juttatja. És szeretettel felhívom az *ifju theologusokat* is, álljanak össze s így vásároljanak e füzetek mindegyikéből néhány példányt s tegyék el könyveik közzé, ki tudja mily gyülekezetbe juttat titeket, szeretett atyafiak, az Isten gondviselése. Könnyen úgy járhattok, mint én a *„Régi hangokkal.”* Akkor nem vettem meg. Most háromszori keresés után pénzért se tudtam hozzá jutni.

Z.

A „Stampfel-féle Tudományos zseb-könyvtárban“ újabb a következő számok jelentek meg:

116. sz. *Görög régiségek.* Irta Dr. Schmidt Márton. A régi görög államok és néptörténete; a lakosság beosztása, az államformák és azok fejlődése, az államok viszonyai egymáshoz, Sparta, az Athenaeiek állama, a pénzügy, a hadügy, a görögök magaviselete, ünnepek és ünnepi játékok ismertetése.

117—118. szám. Az állatok fejlődése tekintettel az emberre. I. rész. *Általános fejlődéstan.* Irta Dr. Perényi József. E munka csupán recapitulációja akar lenni a terjedelmes egyetemi előadásoknak, főleg azok részére, akik az illető tantárgyból szigorlatra készülnek; de utbaigazításul szolgálhat azok részére is, akik a fejlődéstanal meg akarnak ismerkedni.

119—120. sz. *Magyar protestáns egyházjog.* Irta Hörk József. Az ág. ev. és ev. ref. lelkészi kar részére készült ezen művet, a protestáns teológiák növendékei mint kézikönyvet használhatják. Egyes szám ára 60 fillér; minden füzet külön kapható a kiadónál és minden hazai könyvkereskedésben.

K Ü L F Ö L D.

Zion királya,

vagyis, hogy lehet vallásalapításból meggazdagodni??

Kétségtelenül a vallásalapításra legjobb tér nyílik Amerika szabad földjén, hol mindenki azt teheti, a mi neki jól esik; olyan eszméket hirdethet, a mi neki tet szik. A ki jobban bírja a reklámot: „annak áll jobban a világ!”

A vallásalapítás a legjobb üzlet. Ezt nemesak Amerikában, de Magyarországon is tudják már meglehetősen. Szűcs „predikátor“ et Comp. egy-egy kisebb kaliberű amerikaner. Az istenes dolgokat; a farizeusi képmutatás és szemfogatás egyik-másik nemét oly ügyesen fel tudják használni a gazdagodás lépcsője gyanánt: szinte passió nézni. És, ha egyszer az Olympusra, mint Titánok feljutottak világfelforgató eszméikkel, tévtanaikkal: nem csak „hallhatatlan“ nevet biztosít számokra, hanem milliőkat is zsebeikbe, melynek kamataiból a kapát, kaszát megunt forgató, kényelmesen dőzsölhet a semmittevés párnáján. A becsapott világ csak akkor néz nagyot, midőn mindenéből kifosztva, koldulás végett kell megjelenni a keserves fillérjein felépített palotája előtt a „báránybőrbe bujt farkas“ királynak.

Nagy szolgálatot tett Stern Herman tapasztalatai alapján szerzett ismeretei leleplezésével; de a ki az ő felfedezését terjeszti: az általa megkezdett munkának szerezhethet diadalmat. Ő meggyújtotta a világosságot, ezen az uton haladva, sok félrevezetett atyánkfiaának felnyithatjuk a szemét, kik ma — legtöbb esetben saját hibájok nélkül — kénytelenek a sötétségben élni.

Mi még nem vagyunk a reklám szolgálai annyira, mint az amerikaiak. Távoloról sem tudjuk megközelíteni — hál' Istennek — azokat, a miket az új hazából olvashatunk. Amerikai hír — szenzációs, szokatlan: ezt nagyon jól tudjuk. Oly leleményességgel használja fel az emberi gyengeséget és jóhiszeműséget egyik-másik „vállalkozó“, „vallásalapító“: bámulatra méltó. És mindenik a maga zsebére!

Egy *Carlile* nevű angol lelkészről már megemlékeztem e b. lap hasábjain, ki ügyesen tudott magának híveket toborzani, de „jó megélhetési módot is“ megszerezte.

Most újabban egy *Dowie* szektáriusról zengenek ismét hasábjokat a lapok, dicsőítvén ügyességét, eszét, vallásosságát (?), ki a hatalmas világvárosban Chikágóban aratja „*Barnum*“ híres szerencsésének gyümölcseit.

És ki az a világhírű *Dowie*?! Ma már — azt mondják — Chikágóban tudja positive minden gyerek; érdemes lesz tehát nekünk is vele foglalkozni kevéssé!

Dowie, kétségtelenül zseni lehet, mert a reklámnak oly ügyes embere nincsen több, mint ő — lakkjában!! Ha *Carlile* fonográf zenéjével akarta predikáció alatt szunynyadozó híveit ébreszgetni; s misztikus bibliai ködfátyol képekkel akart hatni az idegekre: *Dowie* — többre képes. Ő felülmúlja reklámjának non plus ultra kivitelével predikációjában, samaritanusi tetteivel, de legjobban milliőival az egész világ szekta alapítóját.

Pedig *Dowie* nem volt csodaszülött. Édes atyja is — mint gyermeket — „szamárrá fejűnek“ gunyolta. Nem is tanult semmit, akár a *la Szűcsék*! Skót koponyájába oly kevés anyagot gyűjtött, hogy midőn édes atyja az iskolából kivette, néhány esztendei tanulás után: inas gyerkőc lett belőle. Azonban ez utóbbi iskolájában már mutatkozott nála, a mi legtöbb embernek veleszületett tulajdonsága: a kalmár (geschäft) szellem. De még mutatkozott életjelenségeiben egyéb is. Hirtelen megragadta őt a tanulási vágy.

És tanult ezután szörnyen; tele tömte fejét egy csomó megemésztett és meg nem emésztett tudománnyal. S mikor feje már tele volt a csoda bogarakkal: bucsut mondott a handlé világnak. Új hivatást fedezett fel magában: pap — nem! több: próféta óhajtott lenni.

Szent, mint az *Éliás*, s a végén — Isten!

Összeszedte tehát megtakarított pénzeszkészét, vizsztatért édes atyjához, tanulmányozta a teológiát és 1872-ben lelkészé lett *Adelaide*-ben; (Ausztrália) predikált; megnyerte az asszonynépséget először s végre — az egész várost.

A nép kitüntető bizalma magas fizetésű egyházba emelte hamarosan és midőn *Baughan* kardinális az ő parochiájában megjelent, az üdvözlő beszédet *Dowie* tartotta és úgy beszélt, hogy a kardinál válaszoló beszédét előtte széjjel tépte, mert „egy olyan szónok után beszélni lehetetlen.“

Ezek után természetesen *Dowie* mindig többet és többet látott személyiségében. És nem sokára arra ébredt fel, hogy ő nem is *Dowie*, hanem az „*Eliás prófétává vált Dowie*.“ a ki ismét a földre jött vissza, egy új zsidó hiten basirozó keresztyén egyházat, a keresztyén Siont megalapítandó! És a mint ő ennek tudomására jutott, hirtelen isteni erőt érzett e munka keresztülvitelére ereiben csörgedezni.

Mint tisztán látó és világos fejű férfiú hamar átlátta, hogy Amerika a legkedvezőbb talaj prófétává lenni, még pedig azért, mert ott tudvalevőleg, több pénz van, mint máshol. Azonban az Istentől ily gyorsan érkezett erőt először régi hazájában próbálta ki; csináltatott magának egy sajátos papi ruhát, épített egy helyiséget és predikálta az új tant. Óriási szerencse környezte. Valósággal zarándokoltak hozzá, és midőn néhány csodatettet — a véletlenség — számára döntött el, annyira megerősödött új hitének valóságában, hogy ezután kettőzött erővel folytatta munkáját.

A mint az ő hite erősödött (?) — nőtt a hiveknek a serege is. Az a hatalom, melyet Dowie hiveire gyakorolt, rendkívüli volt. A tömeg valami titokzatos suggestio hatása alatt állott, melynek ereje alatt vakon követte a vezért. Természetesen az új tan is mindig határozottabb formát vett magára és segítségére lett az „*Anti alkoholisták*” seregének is. Az alaptétel megvolt: az alkohol az ördög munkája, kerülendő és gyűlölendő, mint a pokoli Sátán maga!

Ezenkívül eltiltja az „új vallás,” hogy bebizonyítsa, a zsidóvallással való rokonságát — a disznóhus élvezését is.

A csudakurák hatása által felbátorítva, Dowie megalapította az „*Istenes gyógyító társulat*”-ot, a melyben csak imádkozás, hívés és kézföltétel által gyógyítottak. Véletlenül (?) valaki nem gyógyult meg: „nem elegendő a hite” — ez volt a kifogás.

Mindig nagyobb-nagyobb lett a Dowietisták csapata; Ausztráliának csaknem nagyobb részét meghódította már. Itt volt tehát a legfőbb ideje, Amerikába általmenni. Tervét gyorsan végre is hajtotta. Új hazájában megalapította az „*Istenes gyógyító társulat*”-ot ismét és rövid idő alatt, az új világ földjén, beszéltek sokat Dowie-ről. Chikágó egyik elővárosában „*Western Spring*”-ben építettett 1890-ben egy fa-bódét és hozzá latott itt hiveket toborzani tanai számára. Kolossális eredmény követte munkáját; és midőn a „Világpiac” Chikágóban megnyitott, akkor virágoztak Dowie buzái a legjobban, mert mindenki a ki ide eljött, látni óhajtott Dowie-t, beszélni akart vele és hallani akarta őt. Természetesen a pénz is tömegesen jött és Dowie — a próféta (?) — egy csapásra millioneres lett; habár Éliás próféta tudvalevőleg ez éppen nem volt!

Természetesen a Dowie-féle templom is nagyobb lett; a hivek szaporodása is megkét-szereződött. A templom, melyben Dowie tiszteletes alakja még mindig a legérdekesebb volt, alig képes volt már falazatán tartani a képét a nyomorból kigyógyítottaknak, a kiket Dowie adott vissza az életnek. A nagy Szt. Pál templom, Dowie templom lett; a nagy koncert terem: vasárnapi ájtatossági imateremmé változott; 70 tagból álló testőr csapat alakított; theologiai iskola alapított; népiskola, árvaház, nőkörház és Isten tudja mi alapított még. Szóval az eredmény nem maradt az „*Üdvhad-sereg*” nyeresége mellett hátrább. Sőt ellenkezőleg. A pénz bő esatornákon folyt minden oldalról a Dowie-kasszájába.

Saját szerkesztésében megjelenő lapot adott ki. Nagy, politikai lapot, sajátos vallásos színezettel és jelleggel. És minden, a mibe kezdett — sikerült. Igen, még az ellene intézett eselszövény is hasznára ütött ki. Hatalmas macskazenét kapott az orvosnövendékektől, abból az alkalomból a midőn híres predikációját „*Az orvosok és orvosságok, ördögök és ördöngösségek*” ellen tartá. És éppen ez a macskazene nyerte meg számára a közönség sympathiáját, mintegy 200,000 ember által aláírt ívet nyújtottak át neki, melyet saját lapjában lenyomatott. Mert a reklámot érté és érti a próféta (?)

Azonban mindeme sikerekkel Dowie nem elégedett meg. Az ő álma *Sion* megalapítása vala. Követőjeitől tehát még több pénzt követelt, hogy tervét keresztülvihesse. És ezzel a pénzzel alapította meg a „*Sioni bankot*”; (tulajdonosa is természetesen Dowie lett) ez a bank szolgáltatá az összeget arra a 6000 hold földre, a melyet ő Chikágótól nem messze megvásárolt; új várost építettett „*Zion-City*”-t. Majd eladta a földet, a

házakat, a kerteket drága pénzen azoknak, kik neki a pénzt a föld megvételére és bank alapítására összeadták. Őt és 1/4 millió dollárba került a föld; 15 millióért „*parcellázta*” Dowie embereinek. A városnak 5000-en felül van a lakossága; minden nap új hiveket, új pénzt hoz, mert — Dowie érti az ő geschäftjét és emeli „*a régi bibliai törvények értelmében tizedeit*.” Mindenki, a ki „*Zion-City*”-be akar költözöködni, köteles Dowie-nak vagyona tizedrészét átadani, *különben az új vallás áldásainak nem lesz részese!*

Természetesen „*Zion-City*” hamar gyárváros is lett, még pedig éppen egy „*különlegességi gyár*”-at építettett Dowie ki első e nemben Amerikában. „*Founder and proprietor*” (alapító és tulajdonos): Dowie és gyára rendkívül értékes dolgokat termel. „*Zion-made*” védjeggyel az egész világon el van terjedve termelése.

Szóval, a prófétának mindenütt és mindenben szerencséje van. Csak egyszer érte őt egy nagy szerencsétlenség. Leánya, Esztike, egy képszségű leány, a ki a chikágói egyetemen tanult, — megégett. Ez így történt:

A fiatal Booth-Clifford tanulni óhajtott a Dowietismust; attól függött az ő átlépése az üdvhad-seregből, minő benyomásokat fog szerezni a sionisták közt.

Miss Esztike, azt akarta, óh asszonyi büszség! — hogy az ő szépségével is hozzá járuljon a fiatal Booth megnyeréséhez, — csinósította magát. Spiritus lámpát gyújtott fel, hogy frou-frou-ját rendezze és óh Sors! a lámpa felrobbant, és Esztike összeégett testtel vitétt atyjához haldokolva.

De ekkor is megmutatta, hogy apja lánya; mert dacára iszonyatos fájdalmának, nem jött mas mint ez a kérés ajkaira: „*Bocsáss meg — atyám, — hogy az ördögi mesterséget használtam és parancsolat által léptem.*” Az ördögi mesterség: a spiritus!!

Dowie még saját gyermekének halálát is felhasználta; prédikált az emberiség „*halálos ellenségéről*,” „*ki az ő gyermekét is elrabolta.*”

Hogy Dowie imádkozó géppel is rendelkezik, — ugyan ki csodálja ezt a gépies imádkozás korszakában. És az általa elmondott imádságok naponként sok ezer példányban sokszorosítottak és az üdv után óhajtóknak szét küldetnek. *Egy dollár egy darab!* Nevezetes és nehéz esetekben: több. És a kereskedés, az üzlet! megy jól! oly jól, hogy a próféta azon gondolkozik, hogy Salamon templomát újból felépítse éppen úgy, a hogyan volt, azonban: *az új Sionban.*

És a százmilliót, melyet ő erre fordítani akar, bizton bekapja: ahoz kétség sem fér. Ilyesmire még mindig akad ember.

Birtha József.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Az előfizetési és hátralékban maradt díjak haladéktalan beküldését kérjük.** A kik ezen kérésünkre nem reagáltak, azok *egy részénél* lapunk küldését már újévkor az 1-ső számmal beszüntettük s bár nehezünkre esett, intézkedtünk a hátralékok törvényes behajtására

nézve. Tisztelettel kerjük ezt tudomásul venni. Valamint azt is, hogy efféle anyagi ügyekben a megkeresések nem a felelős szerkesztőhöz, hanem a lapunk fejrovata alatt kitüntetett helyre intézendők.

— **Levél a szerkesztőhöz.** Kedves szerkesztő barátom! Nem igen vettem észre یداig, hogy kitűnően szerkesztett lapodban politizáltál volna, a mit nagyon helyesen is cselekedtél, így tudván lapodnak megnyerni politikai pártkülönbség nélkül mindazokat, a kik abban kizárólag a szaklapot, a kálvinista egyház és iskolai heti közlönyt és a kálvinista érdekek tántoríthatatlan védelmezőjét látták. És ime, lapodnak ez évi első számában önkénytelenül is beletévedt egy kis politika a *különfélék* rovatába, a mely közlemény — úgy a hogy ott közölve van, — e lap t. olvasói előtt, a kik a debreceni viszonyokkal kevésbé ismerősök, okvetlen félreértés ad alkalmat. A bizottsági tagok dec. 29-iki választása eredményét közlő tudósításban ugyanis zárjel közt az mondatik a dec. 22-dikén Debrecenben végbenem polgármesteri választásra célozva, hogy: „*a melybe* (t. i. a polgármesteri székbe) *a pártfegyelem nyügei alól egy pillanatra felszabadult közbizalom Kovács Józsefet, ezt az erős kálvinista érzelmű férfiut ültette be.*“ stb. Ez a tudósítás így egyszerűen nem érthető. Melyik párt szabadult fel tudniillik a fegyelem nyügei alól? a szabadelvű párt, melynek jelöltje *Komlóssy Arthur* volt, ki 89 szavazatot kapott, vagy a függetlenségi párt, mely a szabadelvű pártból kivált ugynevezett diszsidensek segítségével állított jelöltet *Kovács József* személyében, ki 109 szavazatot kapott és ezen természetellenes egyesülés által jutott be a polgármesteri székbe? Az én nézetem szerint a pártok akkor szabadultak volna fel teljesen a pártfegyelem nyügei alól, ha a törv. hat. biz. tagokat hagyták volna szabadon meggyőződésüket követni és nem iratnak alá 71 reversálist az egyik jelölt mellett — és nem tanácskozik a függetlenségi párt a 40 disszidenssel heteken át a Kovács érdekében és viszont ha *Komlóssy* nem jelöli a szabadelvű párt, mert így pártkérdeést csináltak abból a kérdésből, a mibe éppen nem szabad lett volna a politikát belevinni. Ez az igazság — és számítok ösmert igazságérzetedre, melynélfogva igénytelen soraimnak helyet adsz. A mi az erős kálvinista érzelemre való utalást, továbbá a gróf *Degenfeld József* kimaradását és a *Wolffkák Varga-utcai győzelmét* illeti, ezzel ez alkalommal nem foglalkozom. Debrecen, 1903. Január 6. *Debreceni hívő.*

* * *

Nagyon szívesen közöltem az én kedves „Debreceni hívő“ barátomnak ezt a nyilatkozatát, — de reményem: megbocsát nekem, ha menten kijelentem, hogy lapomnak azt a kis cikkecskéjét (melyet éppen jó magam irtam!) félreértette. Azt jól mondja, hogy lapomban nem szoktam politizálni. Isten ments! Ez ellen küzdök állandóan. Most sem politizáltam. Persze! éppen azért, mert nem szoktam politizálni, nem tudhattam, hogy a miké történtek a kárpitokon belől. Én csak azt láttam, hogy a megválasztott polgármesterre, — a kit egyik politikai párt léptetett fel, — rászavaztak vagy 40-en a másik politikai párt hívei közül is. Ezt jelen nyilatkozatában az én „Debreceni hívő“ barátom is elismeri, mikor „40 disszidens“-ről beszél! Ezt én magamnak nem tudtam

másként megmagyarázni s ma sem tudom, mint úgy, hogy az emberek a pártfegyelem nyügei alól egy pillanatra felszabadultak. Mert bizony, ha fel nem szabadultak volna, nem szavaztak volna a másik párt jelöltjére! És én annak, hogy e kérdésben nem a pártfegyelem döntött, *személyektől eltekintve*, csak örülni tudok. Pedig lám! én más politikai táborba tartozom, mint a megválasztott polgármester! *Éppen úgy örültem volna azonban, ha a másik derék jelölt jut győzefemre.* Örültem, mert legalább láttam egy választást Debrecenben, a melynél nem a politika döntött. *Szerk.*

— **A debreceni református theologia ifjúságának „Hittanszaki Önképző Társulata“** nap-nap után fényesebb bizonyítékát adja ez esztendőben annak, hogy tagjainak lelkében hatalmas lánggal ég az a magasztos eszme, mely az Önképző Társulatot hivatásának magaslatára emeli; mely erős tiszta kálvinista vallásos érzületet önt a vele érintkező nagy közönség szívébe; 1903. febr. 1-én már negyedik protestáns estélyét rendezte a társulat, melyet a művelt nagy közönség mindig oly impozáns és osztatlan szeretetével kísért és pártfogol, a mely fényes bizonyossága egyfelől az ifjúság szellemi erejének, másfelől pedig Debrecen művelt közönsége minden szépért, nemesért és vallásosért igazán lelkesedő voltak. Am a theol. ifjúságnak ez csak buzdításul szolgált, hogy még többet tegyen és nagyobb körben is munkálkodjék Debrecenben. Még november havában a theol. tanárkar útján kérvényt nyújtott a debreceni egyháztanács elé, melyben 4 iskola terem átengedését kérte, hol 2 hetenkint egyháztársadalmi összejöveteleket rendezhetne a város különböző pontjain. A presbyterium meleg szeretettel fogadva az ifjúság eme szép törekvését, kiadta az ügyet a lelkészi karnak részletesebb megbeszélés végett Főtiszteletű és méltóságos püspök ur december hó elején azonnal tanácskozássra hívta össze a lelkészi kart, meghíván az értekezletre Dr. Erdős József theol. dékánt, Csiki Lajos a gyak. theol. professorát, Harsányi Pál a H. Ö. T. elnökét, Ujlaki Miklóst a társulat alelnökét és Kónya Gábort a „Közöny“ szerkesztőjét. Ezen értekezlet jegyzőkönyve folyó hó 4-én olvastatott a presbyteri gyűlésen, a hol egyhangú lelkesedéssel erősítette meg a presbyterium a lelkészi kar amaz előterjesztését, hogy a theol. ifjúság a Kossuth-utcai és Ispotály templomokban, a Csapókerti imaházban és a Betlen-utcai iskola teremben vasárnap d. u. 2 órakor tartson ilyen egyháztársadalmi vallásos összejöveteleket minden második vasárnapon a téli hónapokban. Az első ilyen összejövetel jan. 18-án fog megtartatni. A műsor éneklésből, megnyitó imádságból, bibl. magyarázathoz, vallásos tárgyú szavaltból, záró imádságból és éneklésből fog állani. A minden áldásoknak Istene áldja meg és tegye gyümölcsözővé az ifjúság eme nemés munkálkodását!

— **A „Magyar Szó“.** Az utóbbi években általános volt az óhajlás, hogy magyarhoni református egyházunknak legyen napi lapja, mely igazainkat védje, érdekeinket oltalmazza. Utalunk azokra a felszólalásokra, melyek ebben az értelemben egyházi lapjainkban megjelentek, azokra a konkrét javaslatokra, indítványokra, a melyeket egyesek meg is szövegeztek, sőt egyik forumunk elé is eljuttattak. De hát nem ment sehogy, nem akart megindulni sehogy a dolog. A hivatalos egyház ridegen elzárkózott a kérdés előtt, a minthogy nehéz is lett volna valamit tennie, azoknak a férfiaknak pedig, a kik leginkább érezték egy ilyen

lap szükséges voltát, nem állt módjukban lapot alapítani, szerkeszteni s fentartani. De a szükség érzete hovatovább égetőbb lön. Ekkor történik aztán, hogy teljesen magánvállalkozás útján egy lap létesül, mely csak egy rovatát nyitotta ugyan meg protestáns egyházi ügyeink részére, de többi rovatát is olyan szellem hatotta át, mely nekünk, protestáns magyaroknak, leginkább eltalálja rokonszenvünket, legtöbbször egybe vág meggyőződésünkkel minden más hazai napi lapok felett. Fennállása óta a leghivebb barátunknak bizonyította magát s olyan eredményekre tekinthet vissza, a melyek aligha bekövetkeznek, legalább olyan arányban nem, az ő küzdelme nélkül, mellyel vitális érdekeinket napi rendre hozta s a közvéleményt irányította, a megvitatások útján a közfelfogásban az egységes, gondolkodásmódot kifejlesztette. És ez az egyetlen lapunk ma a megélhetés nagy arányu nehézségeivel küzd. Szolgálna csak akkora erővel, tudással a klerikalizmus érdekeit: elvesztett ezrei helyett kincseket gyűjthetett volna. Most azzal tesz kísérletet, hogy a lap fenntartását részvényaláírásokkal biztosítsa. Felhívó szövegét hasábjain többször ismételte. Mi avatatlanok e téren nem kívánunk senkire befolyást gyakorolni abban a tekintetben, hogy mi módon siessen gyámolítására e lapnak. De annyit kimerünk mondani, hogy önmagunk, a magyar protestáns érdeke ellen cselekszik, a ki e lapot nem olvassa, nem járhatja, s tétlenül nézi, hogy engesztelhetetlen ellenfeleink kárörömére, sőt gunyára ezt a maga nemében egyetlen napi lapot a részvétlenség pusztulni engedje. Kérjük olvasóinkat, a protestáns nagy közönséget, tehetős protestáns világi férfainkat, kiknek asztalán e lap minden más politikai lapot nélkülözhetővé tehet, siessenek, sorakozzanak azok kisdéd táborába, a kik e lapot megakarják menteni, tartani, hogy így e tábor megnövekedjék, megerősödjön. Kicsinyes feltékenységnek tartanók, ha az egyházi lapok bármelyike is existenciáját féltve, csigahéjába húzódnék vissza, midőn szavának latba vetésről van szó. Értsenek meg minket a mi olvasóink! Már egyszer kijelentettük s most ismétljük, hogy nem arról van szó, hogy ez a lap mindenkinek minden ízében tessék. Ilyen lapot a világ sajtója még eddig nem tudott felmutatni, sőt ne is tudjon, mert az volna a baj, ha valamelyik lap mindenkinek tetszenék. Világos jele volna ez annak, hogy az ilyen lap a tárgyilagos kritika szempontjából nem áll rendeltetésének kellő magaslátán. De az elvitázhatatlan a Magyar Szótól, hogy a protestáns s általában a szabadelvű meggyőződésnek eddigelé még mindig meleg szószólója volt. S ennyi bőven elég arra, hogy pártfogoljuk.

— **Kérelem a Debreceni Lelkészi Tár** (*Gyakorlati Ev. Ref. Papi Lexikon*) érdekében. A Debreceni Lelkészi Tár I. kötetét az illetékes szakkritika elismeréssel fogadta és a vállalat fentartását szükségesnek ítélte. Ez bátorít annak további folytatására. Teljes tisztelettel kérem ennél fogva mindazon igen tisztelt lelkész urakat, akik a Tár II-ik kötetében becses dolgozataikkal közreműködni óhajtanak, hogy kéziratukat hozzám mielőbb, de *legkésőbb f. évi április 1-ig* beküldeni sziveskedjenek. A dolgozatokat — ha csak lehetséges — a lap egyik oldalára sajtó alá készítve méltóztassanak írni. A többfelől kifejezett óhajtatások szerint a II-ik kötetben a fősúlyt a minél gyakoribb használhatóságra fogom fektetni, ezért különösebb alkalmi dolgozatokat lehető keveset közlök. Ennél fogva a személyekre szóló keresztelési, esketési, főleg gyászbeszédet és imákat mellőzni kérem. Közönséges,

ünnepi, évszaki egyházi beszédek és imák, meg biblia-magyarzatok azok, melyekre állandóan szükség van. Ezekenkivül hálás köszönettel fogadok a gyakorlati lelkészeti bármely ágára kiterjedő általános érdekű dolgozatokat. *Debrecen, 1903. január 4. S. Szabó József* ref. főiskolai tanár, a Debreceni Lelkészi Tár szerkesztője.

— **Érdekes összehasonlítás a zsidó és pogány missio köréből.** Nálunk Magyarországon fehér holló számba megy a keresztyénné lett zsidó, noha Budapesten a zsidók megtérítésére már rég működik egy angol eredetű missió. E sorok írója másfél évtizedes lelkészkedése alatt egyetlenegyszer keresztelt ki zsidót, egy felnőtt intelligens férfit; a második jelentkező (ez már nő volt!) megkeresztelést megakadályozták a zsidó egyház tagjai, élükön a rabbinussal! Alig elképzelhető vehementiával vetették rá magokat a szegény nőre s a legszörnyűbb fenyegetőzések, átkozódások s pökdősések között sikerült nekik a szegény nőt annyira terrorizálni, hogy nem mert másodizben a rabbinus előtt megjelenni. Persze! nem is erőltette senki. És a zsidók országszerte így öröködnék nálunk az ő hitsorsosaiak felett. Ez is egyik magyarázata annak, hogy, mint fentebb mondánk; nálunk fehér holló számban megy a keresztyénné lett zsidó. Ugy látszik azonban, hogy másutt más viszonyok vannak. Csakis így érthetjük meg a következő érdekes statisztikát. Az utolsó 75 esztendő alatt a világ összes zsidói között 400 keresztyén missionárius működött s ez idő alatt circa 150,000 zsidó lett keresztyénné. Ez olyan nagy szám, hogy ha a pogány missió ilyen eredményt mutathatna fel, akkor ma már körülbelül 35 millió pogány tért volna meg; de harmadrésznyről sem szólhatunk. Különb az is kétségtelen, hogy a pogány missió feladata mégis csak nehezebb általában véve, mint a zsidó missióé. Mert a zsidók és keresztyének között meg van az összekötő hid; a zsidók az ótestamentom fundamentomán állanak s az ótestamentomi ígéretek teljesedtek be a Krisztus Jézusban; a honnan vannak, kik a keresztyén vallást egyenesen a megreformált zsidó vallásnak s Jézust *Hillel* rabbinus tanítványának tartják. Ellenben a pogányok lelki világa egészen más, mint az ótestamentomi zsidó lelki világa. A zsidónak van fogalma a kijelentésről, de a pogánynak nincs; amannak az Istene erkölcsi ideál, ezé csak a fizikai vérrokonság forrása. Itt már előbb kell kezdeni a missionáriusnak az oktatást, mint amott. Ezért nehezebb a pogány missió feladata, mint a zsidó missióé.

— **A pápa és a demokracia.** XIII. Leo karácsonkor az öt üdvözlő biborosok kollégiumához szöveget intézett, melynek folyamán a keresztyén demokracióról úgy nyilatkozott, hogy annak fogalma nemcsak hogy szépen megegyezik a kinyilatkoztatással és vallási dogmákkal, hanem a keresztyénségből keletkezett, az nevelte fel s az evangélium ereje terjesztette el a népek között. Ez csakugyan így is van; de hát a demokratikus felfogás ezen keretében hogy illik bele az „isten joghatóság” püspöki privilegiuma!?

— **Egy kis helyreigazítás.** A „Debr. Prot. Lap” 1903. Január 3-án megjelent 1-ső számában a 9-dik lapon Bunya Szegszárd és Szapárfalva a kinstári telepés községek közé sorolva említettnek. Bunya-Szegszárd határa a Sivócsalád birtoka volt, melyet 1866-ban a Tolna vármegyei Szegszárdról, Krassó-Szörénybe szakadt lakosok tulajdon pénzükön megvettek, saját költségükön fogadott mérnökkel felmérték, a falu helyét

a hegyháton jelölték ki, s egyházuk is megalakult 1866-ban a községgel együtt. A kincstártól nem kaptak soha semmi jótéteményt; szóval B.-Szegszárd nem kincstári telepés község. Szapárfalva sem telepés község oly értelemben, mint Bodófalva és Igazfalva, mely utóbbi kettőt a földmivelésügyi minisztérium telepítette. Szapárfalvát legfeljebb áttelepített községnek mondhatnánk; mert az a község nem Krassó-Szörényben vette eredetét, hanem a „Deutsch-Banater Grenz-Regiment No. XII“-ben az Oppovai Compániában 1869-ben, a mikor Albrechtsdorf volt a neve, ugyanakkor alakult meg az egyház, anyakönyvei 1869. Juliussal kezdődnek. Első lelkésze én voltam, 1869—1872-ben. Az első harang 1870-ben készült, melynek árába akkor nmélt. Gróf Lónyai Menyhért birodalmi pénzügyminiszter a maga pénzéből 100 frtot adott ajándékol. 1878-ban a Duna árja által végképp romba döntetvén Albrechtsdorf község határa helyett adatott cserébe az a terület, melyre átköltöztek az albrechtsdorfi lakosok s községöket az akkori pénzügyminiszter Gróf Szapáry Gyuláról Szapárfalvának nevezték el. Szapárfalva kincstári vagy állami jótéteményt nem élvezett; az egyház saját pénzén vett 30 hold földet, az a tulajdona. Mikor én 1884-ben Szapárfalvára jöttem máj. 29-én juhnyáj legelészett a lelkészi és iskolai telken, az előbbi egy tört fejszenyél mint határjel választotta el a szomszéd telektől. A konvent adott 500 frtot, ebből és az egyháztagnak buzgóságából épült fel a lelkészlak; az egyháztagnak adakozásából készült még két harang; az iskolaépülethez az alispán gyűjtest engedett, így és a hivek hozzájárulásával épült fel az iskola s épül most ez évi tavasszal a másik, ha az Úr akarandja és élünk. Nem hogy adott volna az állam valamit, de még azt a lelkészi illetményül adott 30 hold földet s tanítói 20 hold földet és elvette 1317/1896. számú rendelettel, melyet Gróf. Ráday szerzett. De hát azért éhen nem veszünk el! * *Rác Károly* ev. ref. lelkész.

— **Az orsz. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézet** végrehajtó bizottsága felkéri a nt. esperes urat, hogy 1. a f. évi kongrua segélyekből a gyámintézeti hátralékokat levonni, 2, a f. évi kimutatásokba az újabb 100 korona kongrua segély-többlet után esedékes 10%-s belépési járulékot és 2 $\frac{1}{2}$ %-s tagdíjat felvenni, 3. a gyámintézeti kimutatásokat 2 példányban kiállítva a gyámintézeti előadóhoz felküldeni méltóztasanak. Budapesten, 1903. január 7-én. *Petri Elek* biz. előadó.

— **Halálozás.** *Láposy János* tiszta-eszlári lelkész hosszas szenvedés után a múlt évi december hó 27-én jobb létre szenderült. Temetése dec. 31-én nagy részvét mellett történt meg. Legyen siri pihenése csendes s emlékezete áldott a szelid lelkületü lelkipásztornak.

— **Tudomásul.** Az S. Szabó József ur által szerkesztett „Gyakorlati ev. ref. Papi Lekszikon“ I-ső kötetében közreadott esketési beszédem után a 424-ik lapon közölt ima tévedésből küldetett be, mert azt nem én írtam. Makó, 1903. jan. 7. Nagy Károly ev. ref. lelkész.

* Azokat az általunk közölt adatokat éppen egyik telepítvényes lelkész ur közölte velünk. Szerk.

Szerkesztői üzenet.

M. E. Batiz. Hozzám intézett kérdésének a lényegét így méltóztatik leírni: „Batizi egyházközségemben a hivek évről-évre a lelkészi díj-level alapján egyházi adó-proventet fizetnek, mely a belhivatalnokok fizetésére fordítatik, s mivel a községben vannak oly egyháztagnak is, kik sem nem illetékesek, sem rendes lakással nem bírnak, de ingatlan birtokkal rendelkeznek, ezek az ugynevezett külbirtokosok az E. T. 247. §-ának utolsó bekezdése alapján, mert az egyház felekezeti népiskolát tart fenn, a különben esedékes egyházi adónak a presbyterium által 25%-al rovatik meg, s a külbirtokosoktól így befolyt egyházi adó szintén a lelkész és tanító javadalmára adatik. Most már kérdem nagytisztelőségemet: helyesen fordítja-e a presbyterium a külbirtokosok egyházi adóját a belhivatalnokok fizetésére? Avagy a népiskola szükséglete volna a külbirtokosok egyházi adójából — provent — fedezendő? Válaszom ez: joga van a presbyteriumnak igenis azt a bizonyos 25%-ot kivetni, beszédni és az egyház bármilyen kiadásainak a fed. zésére fordítani. Mert azt látom b. leveleiből, hogy az egyház felekezeti népiskolát tart fent. Arról a törvényben nincs szó, hogy ezt a 25%-ot aztán kizárólag csak a népiskola szükségleteinek a fedezésére lehetne fordítani. Ott az van mondva hogy „ez esetben egyházi adó fizetésre kötelezhető“ egyházi adójának 25 százalékáig. És ez igen okosan van így a törvényben; mert semmi sem volna könnyebb, mint kijátszani egy olyan törv. nyit, mely azt rendelné el, hogy az ilyenemű 25%-os adó csakis a népiskola fenartására fordítandó. Ehez nem kellene egyéb, mint egy okos költségvetés és számadás, melyben a tételeket minden fáradság nélkül úgy lehetne csoportosítani, hogy az 25%-os adó akár elég se lenne az iskola szükségletei fedezésére. A mi a továbbiakat illeti, tanácsom az, hogy méltóztatnék annak a bizonyos presbyternek a beadványát egyháztanács elvinni; azt ott tárgyalatván, benne határozatot hozatni s ezt hivatalos kivonat alakjában az illetőnek kézbesíteni. Vagy megnyugszik, vagy felebbez s mindkét esetben nyitva az ut a további tennivalókra. — **Dr. K. B. Máramaros-Sziget. N. I. Kémer.** Köszönettel vettem. — **S. K. Nagy-Majláth.** Mostani számról már lekésett; csak a jövő számban fogom megadni a kérdésekre a feleletet.

Tartalomjegyzék: Történelmi következtetések. Nagy István. — Tárcá: Debrecen város és a debreceni egyház egymáshoz való viszonya. Zoltai Lajos. — A tűzbiztosításügy a tiszántuli ev. ref. egyházkerületben és a Fonciere pesti biztosító intézet. Vas Mihály. Tanügy: A tanítók társadalmi helyzetéről és képesítési fokának emeléséről. Barcsa János. — Közéletünk: Jobban értesült nyilatkozata a a tatarosi missió ügyében. Könyves Tóth Sámuel. — Irodalom. — Külföld: Zion királya. Birtha József. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat vallástani kézikönyvekre.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület a f. évi novemberi közgyűlésén hozott határozat alapján pályázatot hirdet a következő középiskolai vallástani kézikönyvek megírására:

1. *Az Isteni kijelentés az ó- és új-szövetség szentírásokban* a középiskola I. és II.

osztálya számára. A két osztály tananyaga egy könyvbe foglalandó ugyan, de egymástól elkülönítendő s mint kerek egész dolgozandó ki oly módon, hogy az első osztály tananyaga magában foglalja az ó-szövetségi kijelentést a patriarchák és izrael történetében, a tiz parancsolatban és a prófétákban, a második osztályé pedig az új-szövetségi kijelentést Jézusban, az ő életében és tanításaiban. Az egyes osztályok tananyaga mintegy 3, az egész könyvé mintegy 6 nyomtatott ivre terjedhet.

2. *A keresztyén hittan és erkölestan foglalata* symbolikus könyveink és énekes könyvünk rövid ismertetésével a középiskola VII. osztálya számára. Terjedelme mintegy 6 nyomtatott iv lehet.

E kézikönyvek a magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjének 1901. évi 38. számú határozatával kiadott gymnasiumi tanterv szellemében és utasításai szerint készítendők. Az elfogadott munka az egyházkerület kiadásában jelenik meg s írói díja az első kiadásnál nyomtatott ivenként 100 korona, a többi kiadás alkalmával pedig az esetleges változtatások szükségé

sége szerint külön egyességgel állapítatik meg.

Pályázhatik minden magyar ev. ref. vallásu író. A pályamunkák idegen kézzel írva, jelíges levéllel ellátva, a tiszántuli ev. ref. egyházkerület gymnasiumi felügyelői hivatalához küldendők be.

Pályázati határidő 1903. évi június 30. E határidőre azonban a tankönyveknek csak részletes tervezete és mutatványképpen egy kisebb, de fontos résznek teljes kidolgozása nyújtandó be. A beérkező pályamunkákat egy egyházkerületi bizottság fogja megbírálni s a tankönyvek megírásával a pályanyertes szerzők fognak megbízatni. A kidolgozott tankönyvek újabb bírálat alá kerülnek és csak akkor fogadhatnák el, ha a kitűzött czélnak minden tekintetben megfelelnek.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület közgyűlésének határozatából,

Debreczen 1902. decz. 31.

Dócsi Imre,
egyh. ker. gymn. felügyelő.

Az őszi és téli-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.